

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра права і соціальної роботи

СВОЄРІДНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ НА
ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ.
ОСВІТА, КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДІ

Кваліфікаційна робота здобувача
освітнього ступеня «магістр»
Спеціальності 231 Соціальна робота
Освітньої програми:
231 «Соціальна робота.
Соціальна педагогіка»
Чолан Наталії Юріївни

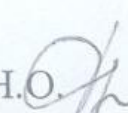
Керівник:

канд. пед. наук, Рубан А.К.

Рецензент:

докт. псих.наук, проф. Макарчук Н.О.

Робота допущена до захисту на засіданні кафедри права і соціальної роб

Протокол № 6 від «14» листопада 2021р.

Завідувач кафедри

Метіль А.С.
(підпис)

Метіль А.С.

(прізвище, ініціали)

Робота пройшла публічний захист

На відкритому засіданні ЕК

«20» січня 2022р.

Оцінка

93

(за стобальною шкалою)

відмінно

(за традиційною шкалою)

Голова ЕК

Замочиста О.Р.

(підпис)

Замочиста О.Р.

(прізвище, ініціали)

Анотація до кваліфікаційної роботи

У кваліфікаційній роботі на тему **«Своєрідність соціальної роботи з молоддю на державному рівні. Освіта, культурний розвиток молоді»** представлено вітчизняний соціальний досвід з державної підтримки сучасної молоді, молодіжних ініціатив у розрізі освіти і культурного розвитку.

Молодь завжди займала особливе місце в суспільстві. Як відомо, молоде покоління – це найактивніша, енергійна та перспективна частина населення, завжди в авангарді суспільно-політичних змін. При цьому позиції дослідників і політиків щодо місця молоді в суспільстві надзвичайно різноманітні та визначаються проблемами клімату.

Питаннями формування та реалізації державної молодіжної політики, участі молодіжних об'єднань та рухів у державотворчих процесах присвячено праці українських учених Володимира Головенька, який аналізує український молодіжний рух; Миколи Перепелиці, який приділив увагу структурі, функціям, механізмам реалізації та впровадження державної молодіжної політики, намагався окреслити шляхи вдосконалення державної політики стосовно молоді на місцевому рівні; Юрія Галабурди, яка досліджувала історію становлення недержавного сектора суспільно-політичних відносин в Україні, що тісно пов'язана з громадськими рухами та молодіжними організаціями, які виникали в різні часи; Юрія Криворучка, який вважає молодь суспільним чинником формування громадянського суспільства в Україні. Науковий пошук у цій сфері здійснювали також Василь Вербець, Наталя Паніна, Микола Головатий.

Майбутній розвиток України повною мірою залежить від успіху тих, хто завтра відіграватиме провідну роль у суспільних процесах. Це обумовлює важливість реалізації ефективної молодіжної політики держави, яка максимально відповідатиме потребам молодої людини та водночас держави. Державна молодіжна політика повинна відображати позицію держави до цієї групи населення, її погляд в майбутнє та адекватність політичного курсу, створювати необхідні умови, гарантії для соціального становлення і розвитку

молодого покоління. Зазначене вище і стало основою вибору теми магістерського дослідження.

Метою дослідження є обґрунтування напрямків реалізації молодіжної політики у вимірі розвитку на державному та регіональному рівні.

Для досягнення цієї мети визначено наступні основні цілі дослідження:

- узагальнити теоретичні положення наукових досліджень щодо місця та ролі молоді у державній молодіжній політиці;
- визначення умов реалізації молодіжної політики в умовах глобалізації;
- дослідження особливостей соціальної роботи з молоддю в контексті нової державної парадигми
- проаналізувати соціально-творчого простору розвитку молодіжних ініціатив;
- вивчити соціальної взаємодії з молодіжними творчими об'єднаннями;
- розкрити форми державної підтримки молодіжних громадських організацій в Україні;
- обґрунтування напрямів і механізми впровадження державної молодіжної політики в Україні

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що формуються в процесі соціальної роботи з молоддю та реалізації державної молодіжної політики в Україні.

Предмет дослідження – засоби соціальної роботи з підтримки молодіжних ініціатив у культурно-освітньому вимірі на державному та регіональному рівні.

Методи дослідження. Для досягнення мети магістерської роботи використовувались загальнонаукові методи аналізу та синтезу, аналогії та порівняння та спеціальні методи дослідження: метод системного аналізу, аналіз змісту, аналогії та порівняння.

Теоретичну та нормативну основу дослідження складають наукові досягнення з проблем державної політики, питань її реалізації, нормативно-правових актів, аналітичних звітів та статистичних матеріалів.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання пропозицій щодо вдосконалення фондів державної політики і розвитку молодіжних ініціатив, їх освітньо-культурної діяльності.

Отже, у першому розділі «Соціально-педагогічна робота з молоддю як пріоритетний напрям державної політики» нами було проаналізовано зміст Концепту державної молодіжної політики в Україні, вивчено умови реалізації молодіжної політики в умовах глобалізації, вивчено особливості соціальної роботи з молоддю в контексті нової державної. В результаті теоретичної роботи ми визначили, що державну молодіжну політику не можна розглядати відокремлено від конкретно-історичних обставин, загальних соціально-економічних тенденцій, а також найближчих або більш віддалених перспектив. У світовому масштабі домінуючими стають нові підходи до роботи з молоддю, які передбачають її відповідність чинникам людського розвитку, підтримуються адекватністю форм та методів інституційного характеру, працюють на випередження.

Оптимальний підхід має надавати можливість своєчасно вимірювати та адаптувати ризики та загрози людського розвитку до продуманого, скоординованого та забезпеченого відповідними ресурсами плану розвитку державної молодіжної політики.

У другому розділі «Практика соціальної роботи з молоддю: культурно-освітній вектор» нашу увагу було зосереджено на змісті соціальної роботи. Зокрема, вивченні молодіжної інфраструктури як творче середовище самореалізації молодого покоління. Також ми представили умови створення соціально-творчого простору розвитку молодіжних ініціатив. Дослідили специфіку соціальної взаємодії з молодіжними творчими об'єднаннями і визначили, що освіта є одним із основних способів інтеграції між інститутом вищої освіти, ринком праці та стратегіями молоді.

Узагальнюючи наш емпіричний досвід з означеної проблеми, можна зауважити, що умови функціонування українського ринку праці в глобально-інформаційному просторі здебільшого вільної ринкової економіки, формують виклики для взаємодії молоді з ним. Дані виклики є обумовленими не лише специфікою формування та функціонування суспільного ладу України, але й загальними тенденціями розвитку суспільств постмодерну та психофізіологічними особливостями соціально-демографічної групи молоді.

У третьому розділі нашої роботи представлено результати дослідження умов напрямів оптимізації розвитку молодіжної політики в Україні, зокрема формування, реалізація та вдосконалення напрямів державної молодіжної політики в умовах децентралізації, пошук ефективних механізмів впровадження державної молодіжної політики в Україні.

Таким чином, нами було доведено, що для подальшого розвитку та реалізації молодіжних цільових програм необхідно зробити наступні кроки: посилити політику, спрямовану на забезпечення молоді необхідними умовами для їх фізичного та морального розвитку; посилити співпрацю різних інституцій у напрямі більш ефективної реалізації молодіжних цільових програм; забезпечити цільову спрямованість програм розвитку молоді; розробити сучасну методологію та інноваційний інструментарій для реалізації молодіжних цільових програм; популяризувати здоровий спосіб життя, як єдино правильний в сучасних умовах урбанізації та інформатизації; впровадити новітні стандарти якості в сфері охорони здоров'я молодого покоління; популяризувати відвідування закладів спортивно-виховного спрямування; створити осередки розвитку неформальної освіти з метою професійної орієнтації молоді; запровадити партисипативні (тобто ті, що передбачають безпосередню участь) технології для активного залучення молоді до процесу державотворення; забезпечити необхідні умови для розвитку молодіжних організацій та центрів розвитку; активізувати інвестиційну діяльність у сфері реалізації молодіжної політики; забезпечити механізми для розвитку та раціонального використання творчого потенціалу

молоді; створити необхідні умови для залучення молоді до участі в міжнародних проектах; забезпечити підвищення інформаційно-комунікаційної компетентності молоді; створити умови для залучення дослідницьких установ до моніторингу та коригування молодіжних цільових програм.

Ключові слова: соціальна робота, державна політика, молодь, молодіжна ініціатива, молодіжна організація, громадська організація, освіта, культура, освітньо-культурний розвиток.

Annotation to the qualifying work

In the qualification work on «Peculiarity of social work with youth at the state level. Education, cultural development of youth» presents national social experience in state support of modern youth, youth initiatives in terms of education and cultural development.

Young people have always held a special place in society. As you know, the younger generation is the most active, energetic and promising part of the population, always at the forefront of socio-political change. At the same time, the positions of researchers and politicians on the place of young people in society are extremely diverse and are determined by climate issues.

The work of Ukrainian scientists Volodymyr Holovenko, who analyzes the Ukrainian youth movement, is devoted to the formation and implementation of state youth policy, participation of youth associations and movements in state-building processes; Mykola Perepelytsia, who paid attention to the structure, functions, mechanisms of implementation and implementation of state youth policy, tried to outline ways to improve state policy towards youth at the local level; Yuri Galaburda, who researched the history of the formation of the private sector of socio-political relations in Ukraine, which is closely related to social movements and youth organizations that emerged at different times; Yuri Kryvoruchko, who considers young people a social factor in the formation of civil society in Ukraine. Vasyl Verbets, Natalia Panina, and Mykola Holovaty also conducted scientific research in this field.

Ukraine's future development depends entirely on the success of those who will play a leading role in social processes tomorrow. This determines the importance of implementing an effective youth policy of the state, which will best meet the needs of young people and at the same time the state. The state youth policy should reflect the position of the state to this group of the population, its view into the future and the adequacy of the political course, create the necessary conditions, guarantees for the social formation and development of the younger generation. The above was the basis for choosing the topic of master's research.

The purpose of the study is to substantiate the implementation of youth policy in the dimension of development at the state and regional levels.

To achieve this goal, the following main objectives of the study are identified:

- generalize the theoretical provisions of research on the place and role of youth in public youth policy;
- determining the conditions for the implementation of youth policy in the context of globalization;
- study of the peculiarities of social work with youth in the context of the new state paradigm
- to analyze the social and creative space for the development of youth initiatives;
- to study social interaction with youth creative associations;
- to reveal the forms of state support of youth public organizations in Ukraine;
- substantiation of directions and mechanisms of implementation of the state youth policy in Ukraine

The object of research is social relations that are formed in the process of social work with youth and the implementation of state youth policy in Ukraine.

The subject of the research is the means of social work to support youth initiatives in the cultural and educational dimension at the state and regional levels.

Research methods. To achieve the goal of the master's thesis, general scientific methods of analysis and synthesis, analogies and comparisons and special research methods were used: method of system analysis, content analysis, analogies and comparisons.

The theoretical and normative basis of the study are scientific achievements in public policy, its implementation, regulations, analytical reports and statistical materials.

The practical significance of the work lies in the possibility of using proposals to improve public policy funds and the development of youth initiatives, their educational and cultural activities.

Thus, in the first section «Socio-pedagogical work with youth as a priority of public policy» we analyzed the content of the Concept of State Youth Policy in Ukraine, studied the conditions of youth policy in globalization, studied the features of social work with youth in the context of the new state. As a result of theoretical work, we have determined that the state youth policy cannot be considered in isolation from specific historical circumstances, general socio-economic trends, as well as short-term or more distant prospects. Globally, new approaches to work with young people are becoming dominant, which provide for their compliance with the factors of human development, are supported by the adequacy of forms and methods of an institutional nature, and work ahead.

The optimal approach should provide an opportunity to timely measure and adapt risks and threats to human development to a well-thought-out, coordinated and well-resourced plan for the development of public youth policy. In the second section «Practice of social work with youth: cultural and educational vector» our attention was focused on the content of social work. In particular, the study of youth infrastructure as a creative environment for self-realization of the younger generation. We also presented the conditions for creating a social and creative space for the development of youth initiatives. We studied the specifics of social interaction with youth creative associations and identified that education is one of the main ways of integration between the institution of higher education, the labor market and youth strategies.

Summarizing our empirical experience on this issue, we can say that the conditions of the Ukrainian labor market in the global information space, mostly free market economy, create challenges for young people to interact with it. These challenges are due not only to the specifics of the formation and functioning of the social order of Ukraine, but also the general trends in postmodern societies and psycho-physiological features of the socio-demographic group of youth.

The third section of our work presents the results of research on the conditions for optimizing the development of youth policy in Ukraine, including the formation, implementation and improvement of state youth policy in decentralization, finding effective mechanisms for implementing state youth policy in Ukraine.

Thus, we proved that for the further development and implementation of youth targeted programs it is necessary to take the following steps: to strengthen policies aimed at providing young people with the necessary conditions for their physical and moral development; to strengthen the cooperation of various institutions in the direction of more effective implementation of youth targeted programs; to ensure the target orientation of youth development programs; to develop modern methodology and innovative tools for the implementation of targeted youth programs; to promote a healthy lifestyle as the only right one in modern conditions of urbanization and informatization; to introduce the latest quality standards in the field of health care of the younger generation; to popularize visits to sports and educational institutions; to create centers for the development of non-formal education for the purpose of professional orientation of young people; to introduce participatory (ie those that involve direct participation) technologies for the active involvement of young people in the state-building process; provide the necessary conditions for the development of youth organizations and development centers; to intensify investment activities in the field of youth policy; provide mechanisms for the development and rational use of creative potential of youth; create the necessary conditions for attracting young people to participate in international projects; to ensure the increase of information and communication competence of young people; create conditions for involving research institutions in monitoring and adjusting targeted youth programs.

Key words: social work, state policy, youth, youth initiative, youth organization, public organization, education, culture, educational and cultural development.

ВСТУП

Актуальність дослідження своєрідності соціальної роботи з молоддю в Україні зумовлена низкою соціально-економічних чинників. Молодість є досить складним періодом життя, коли кожен зобов'язаний визначати свою долю самостійно, знайти свій шлях, який може призвести до життєвого успіху, дасть змогу повною мірою проявити свої здібності та обдарування. Молодість – це відрізок життєвого шляху, що характеризується складним процесом самопізнання, пошуку свого «Я». У період молодості людині потрібно встановити межі своїх реальних можливостей, визначити, на що вона здатна, знайти своє місце та утвердитися у суспільстві. Крім того, у період молодості йому потрібно сформувати максимально чітке та вірне уявлення про навколишній світ, визначити свої ціннісні орієнтації, моральну, етичну, політичну, громадянську позицію. Молода людина стоїть перед необхідністю прийняття низки найважливіших рішень в умовах нестачі життєвого досвіду. Вибір супутника життя, професії, друзів – це далеко не повний перелік питань, які стоять перед молоддю, певне вирішення яких істотно впливає на наступний спосіб життя.

Молодому поколінню властива низка специфічних характеристик, які логічно впливають із її об'єктивної суті. Соціальні характеристики молодого покоління визначаються особливою позицією, яку молодь займає під час еволюції соціальної структури, і навіть здатністю молодого покоління як успадковувати, а й осмислювати, аналізувати і перетворювати сформовані раніше суспільні відносини. Суперечності, які неминуче виникають усередині цього процесу, є базою сукупності особливих проблем молодого покоління.

Насамперед, молодь є наймобільнішою частиною суспільства, саме серед цієї соціальної групи особливо швидкими темпами здійснюється підйом кар'єрними сходами, підвищення професійного рівня. Крім того, складності перехідного періоду, економічні та геополітичні складності, які

переживає наша країна нині, найсильніше вдарили за станом молоді: відносно невелика її частина змогла знайти своє місце в системі ринкової економіки. Значна частина молодих не справляється зі складною ситуацією. Серед них відзначається зниження соціального статусу, у них, знижено можливості здобуття освіти, доступу та культурних цінностей, але при цьому набуває широкого поширення злочинності та девіантної поведінки, зростає молодіжне безробіття, посилюється і соціальне нерівноправність. У складний період становлення правової держави, формування основ ринкової економіки, коли у суспільстві відбувається переоцінка колишніх норм, установок і цінностей, молодому поколінню важко орієнтуватися у питаннях, які можуть вплинути на її життєві перспективи, цілі та сенс життя. У такій ситуації становище молоді у суспільстві стає дедалі нестабільнішим.

Мета дослідження полягає у теоретико-методологічному аналізі своєрідності соціальної роботи з молоддю на державному рівні у розрізів освітнього і культурного розвитку.

Об'єктом дослідження є соціальна робота із молоддю.

Предметом дослідження є форми методи та засоби організації соціальної роботи з молоддю, що сприяють інтеграції молоді до сучасного соціального простору України.

Для реалізації поставленої мети нами було намічено наступні **завдання:**

- 1) дослідити напрями державної політики та вивчити особливості соціально-педагогічної роботи з молоддю в контексті нової державної парадигми;
- 2) ознайомитись з наявним практичним досвідом соціальної роботи з молоддю у ракурсі освітнього і культурного розвитку;
- 3) вивчити і описати напрями державної молодіжної політики;
- 4) описати і обгрунтувати механізми впровадження державної молодіжної політики в Україні на прикладі Закарпатської області.

Методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння, статистичний аналіз

емпіричних даних.

Апробація результатів дослідження представлені у публікаціях: «Соціальні технології роботи з молоддю в Україні» (Матеріали XXXVII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії» // Збірник наукових праць. – Переяслав, 30 квітня, 2021 р. С.56-59), «Орієнтація сучасної молоді на кар'єру та ринок праці» (I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Правова та соціальна трансформація сучасного суспільства в умовах євроінтеграції України» 15 жовтня 2021 р.).

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, списку використаної літератури, додатків, 5 таблиць.

РОЗДІЛ І СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З МОЛОДІЮ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Реалізація молодіжної політики в умовах глобалізації

Провадження державної молодіжної політики (далі – ДМП) є вагомим напрямом діяльності держави, що покликана створити правові, економічні, соціальні, організаційні умови, за яких молодь могла б реалізуватися, розвивалися молодіжні організації та інститути громадянського суспільства, що мають стосунок до розв’язання проблематики сучасного молодого покоління. Така державна молодіжна політика передбачає розвинену координацію роботи владних держструктур, місцевого самоврядування та інституцій громадянського суспільства на багатьох рівнях розробки та втілення ДМП (Баглик В., С. 2019).

Сучасні умови суспільного розвитку зумовлюють зосередження уваги науковців на розгляді молодіжної політики в аспекті впливу на неї глобалізаційних процесів. У зв’язку із цим і обумовлено обрання цієї теми дослідження.

Україна сьогодні розвивається, здобуваючи справжні цінності людства, які весь цивілізований світ нагромаджував упродовж тисячоліть. Важливе завдання на цьому шляху – це розбудувати демократичну, правову, соціальну, незалежну державу, інтегрувати її до світового співтовариства, формувати суспільство, в центрі якого не держава, а, насамперед, людина.

ДМП стає ефективною тільки за об’єктивного сприйняття і здійснення процесів виховання молодих людей, формування їхнього світосприйняття. Молоде покоління завжди намагалося активно брати участь у діяльності, соціальних відносинах і перетвореннях. Саме це є підґрунтям виникнення конфліктів між поколіннями. Тому ціллю ДМП в Україні є (Гуцалова М. В., 2018):

- забезпечити справжню рівність у правах, обов’язках і соціальній

перспективі між молоддю та рештою соціальних груп, але не їхнім коштом;

- надати соціальний захист молодим людям, розв’язувати їхні різноманітні соціально-політичні, економічні, духовні проблеми, а також створити належні необхідні стартові можливості для того, щоб вони могли влаштувати власне життя, адаптуватися в ньому, саморозвиватися і самореалізуватися;

- підтримувати й стимулювати основні суспільно корисні ініціативи самих молодих людей, їхніх об’єднань і рухів, робота яких спрямована як на виключно молодіжні, так і загальні проблеми.

У цьому є відображення об’єктивних процесів у житті і розвитку людської цивілізації: з одного боку, актуальною стає рання соціалізація молодих громадян, їхня більш рання трудова практика, а з іншого – відбувається зростання меж середнього і старшого віку, тривалості життя загалом, продовження термінів освітнього процесу та соціально-політичного пристосування, врівноваження сімейного побутового статусу та ін. (Коляда Н. М., 2017).

Молоде покоління є не лише суб’єктом, спадкоємцем матеріального і духовного багатства суспільства, а й творцем, завдяки якому з’являються нові, прогресивніші політико-демократичні суспільні відносини. Щоб рухатися, молоді слід проявити готовність відтворювати і розвивати не лише матеріальні, а й політичні, духовні цінності, культуру своєї нації. Саме з огляду на це, вона перетворюється на основну силу, що рухає прогресивний суспільно-політичний розвиток на етапі, коли утверджується українська політична нація. Вітчизняна молодіжна політика має ряд основних завдань:

- створити гарантовані соціально-економічні, політичні та інші необхідні стартові умови, щоб молодь могла соціалізуватися;

- допомагати з проблемами, запитами, інтересами молодих людей – не за рахунок решти соціальних прошарків;

- координувати зусилля, докладені державними органами, партіями, організаціями, об’єднаннями, рухами, соціальними інститутами і сили, що

покликані забезпечити умови, яких потребує розвиток і самореалізація молодої людини;

- забезпечити соціальну захищеність молодіжних груп.

Другим видом є суспільний вектор молодіжної політики, в якій ролі суб'єктів належать різним партіям, профспілкам, бізнес-товариствам, ЗМІ, молодіжним об'єднанням, власне молодим людям. Будівництво молодіжної політики може здійснюватися різними суспільними силами з огляду на їх ресурси. Політичні партії та суспільні об'єднання, провадячи молодіжну політику, обмежені через свої правові можливості, але у такої діяльності є вагомий напрямок розвитку, змістом якого є вироблення своєрідної ідеальної моделі (нормативного образу) молодого громадянина, молодого покоління, яку організація (корпорація) хоче презентувати для всього суспільства в якості еталонної (Найдич М.С., 2017).

Нині успішність розвитку нашої країни повністю залежить від успішності тих, кому в майбутньому належатиме провідна роль у кожному суспільному процесі. Тож важливо реалізовувати ефективну молодіжну політику, максимально відповідну до потреб молодого громадянина. ДМП є відображенням ставлення країни до цього прошарку суспільства, її поглядом в завтра та того, наскільки адекватним є політичний курс.

Вчений Луценко С.М. вважає, що визначення глобалізаційного процесу зводиться до п'яти основних напрямів. Відповідно до цього глобалізацію тлумачать як (Луценко С. М., 2018):

1. Інтернаціоналізацію: зростають міжнародні обміни і взаємозалежність у міждержавних відносинах;
2. Лібералізацію: знімаються державні обмеження та створюється відкрита світова економіка без кордонів;
3. Універсалізацію: поширюються блага, досвід, культури серед усього людства;
4. Модернізацію: усім світом поширюються структурні елементи модерну (капіталізм, раціоналізм, індустріалізм, демократія, бюрократія

та ін.), внаслідок чого знищуються існуючі культури і локальна самовизначеність;

5. Детериторизацію: відбувається «реконфігурація» географії у такий спосіб, що відбувається втрата територіальних характеристик суспільного простору, тобто скорочення відстаней, нівелювання кордонів і перетворення власне простору в одне ціле.

О. Теличко визначив глобалізацію як: «інтенсифікацію всесвітніх відносин, що зв'язують віддалені один від одного місця таким чином, що локальні події формуються подіями, що відбуваються за багато миль звідси, і навпаки» (Теличко О. А., 2016).

На думку інших дослідників. глобалізація – процес прискорення та вдосконалення різноманітних міжнародних потоків товарів та інформації в загальному контексті соціального розвитку (Коваль Г.В., 2018). Х. Барлибаєв розглядає глобалізацію як багатовимірний, об'єктивний процес становлення глобальної спільноти людей в масштабі всього людства в єдності з природною сферою планети Земля, заміна локальних, ізольованих форм та норм життєдіяльності людей загальносвітовими, формування одноманітності, взаємодії та взаємообумовленості різних боків життя окремих континентів, країн, народів та людей в рамках єдиного світу, в умовах розповсюдження принципів свободи особистості, а також відкритості і усунення бар'єрів на шляху до встановлення матеріальних, інтелектуальних, духовних, етичних, естетичних та інших форм спілкування між людьми. На думку Л. Борданової глобалізація це процес, в результаті якого світ стає більш пов'язаним і більш залежним від усіх його суб'єктів (Борданова Л. С., 2021).

На думку Л. Удовика, глобалізація насамперед виступає як процес взаємодії, універсалізації, гомогенізації різноманітних підсистем (сфер) суспільства. Французький дослідник Б. Баді звертає увагу на існування трьох вимірів глобалізації:

- як історичний процес, що розвивається століттями;
- гомогенізація світу, життя за спільними принципами, прихильність до

спільних цінностей, прагнення все універсалізувати;

– як визнання посилення взаємозалежності, основним результатом якої є послаблення та руйнування національного суверенітету держав під тиском нових акторів на планеті: глобальних фірм, релігійних груп, транснаціональних управлінських структур (мереж), інтерактивних рівноправних, держави, які покладаються не тільки одна на одну, але й на себе, є традиційними акторами міжнародних відносин» (Чугаєвська Л. В., 2020).

До того ж глобалізація розглядається як «існуюча системну, багатовимірну та багаторівневу інтеграцію різноманітних інститутів, ідей, принципів, відносин, морально-політичних, матеріальних та інших цінностей, різноманітних державно-правових, економічних, фінансових та соціально-політичних інститутів».

Найбільш повним визначенням глобалізації є визначення російського вченого А. Старостіної: «Глобалізація — це об'єктивний процес розмивання національних кордонів у результаті пошуку вигідних сфер відтворення капіталу в усіх його формах (виробництво, фінансові ресурси, робоча сила). веде до взаємодії, взаємозалежності, взаємопроникнення національних економік та формування світового ринку та світової економічної системи.

Два аспекти глобалізації: перший аспект, гомогенізація світу, домінування спільних культурних цінностей, життя відповідно до загальних принципів та загальнолюдських норм, намагання все універсалізувати; Другий аспект пов'язаний із посиленням взаємодії з інтеграцією релігійних груп, громадських організацій, міжурядових органів та окремих форм суспільного життя, що призвело до стирання державних кордонів під впливом світових справ. Під впливом глобалізаційних процесів формується єдине універсальне суспільство.

Проблема політичних інтересів молоді, що належить до різних субкультурних молодіжних груп, що відображає їх реакцію на глобальні зміни, недостатньо вивчена. Проте глобальні процеси, у тому числі й

економічна криза, що призвели до зміни планів та орієнтації життя молоді, свідчать про актуальність аналізу політичних аспектів динаміки молодіжних субкультур (Мідик О. М., 2019).

Це дає змогу оцінити потенціал молодих людей, визначити сфери їх діяльності, передбачити зміни, які можуть відбутися в політичній культурі, коли вони залучаються до політичного життя, а також визначити різні форми політичної поведінки та участі, які відбуваються під впливом іноземців та іноземців. життя. Особливу увагу слід звернути на вплив глобальних процесів на прояви девіантної поведінки молоді та здатність контролювати такі правопорушення, зокрема торгівлю людьми, обіг наркотиків, організовану злочинність, тероризм, самогубство та інші.

Отже, глобалізація – це об'єктивний соціальний процес, підготовлений попередніми подіями і виступаючий як відкрита система фінансово-економічних, суспільно-політичних і культурних зв'язків на основі сучасних комунікаційних та інформаційних технологій. Одним із найважливіших аспектів глобалізації є процес «включення-виключення», в якому окремі особи чи соціальні групи виключаються з політичного, економічного, культурного та соціального життя. Вивчення політичних, соціальних, культурних та інших аспектів процесу включення-виключення необхідне для розуміння причин, чому всі «виключені» (країни, соціальні групи, індивіди) стали соціальною основою глобалізованої девіації. Характер, ступінь і динаміка відхилення залежать від економічних, політичних, соціальних, демографічних та інших факторів (Балакірева О.М., 2019).

Молодь в Україні сьогодні розробляє нові стратегії молодіжної політики, освітні програми для молоді, зокрема патріотичне виховання, вивчає проблеми сучасної аполітичної молоді. При цьому ігнорується той факт, що сучасна молодь не тільки уникає участі в політичному житті, але й розуміє цю діяльність по-іншому, а не в «державному форматі».

Найістотніші зміни в середовищі молоді, зокрема молодіжні «протести», пов'язані не лише з політичною, а й із культурною сферою, з

боротьбою за право користуватися культурною свободою. Хоча молодь не бажає брати участь у політичних процесах, більше половини з них (з різним досвідом, віком, рівнем освіти та рівня добробуту) готові брати участь у культурних заходах. Їх не цікавлять політичні рухи та партії, волюнтаризм де-факто заперечується, а участь у публічних зібраннях та виступах виправдовується переважно матеріальними, а не ідеологічними міркуваннями. Тому що молоде покоління, що вступає в суспільне життя, насправді не має доступу до значних ресурсів.

Зауважимо, що, підкреслюючи природу альтернативних моделей поведінки, такі моделі надають молоді культурну автономію в домінантній культурі і таким чином виправдовують перехід від контркультури до альтернативної культури. У такому тлумаченні культура стає «культурною альтернативою» для «антикультурної» молоді.

Представниці різних субкультурних груп часто орієнтуються на екологію, пацифізм, феміністичні рухи, а також на експериментальні творчі групи. Наприклад, Центр сучасного мистецтва НаУКМА, заснований Я. Солосом України, Міжнародний фестиваль сучасного мистецтва «Два дні і дві ночі нової музики».

Молодіжну субкультуру можна визначити як систему самовираження та способу життя, створену групою молодих людей, але субкультура відображає спробу пристосуватися до суперечностей, пов'язаних із більш соціально-політичним контекстом. Субкультури можуть мати різноманітні цінності, як за переважаючим значенням, так і за цінністю, яку створює для молоді індустрія розваг і культури. Тому субкультуру слід розуміти як вираз, а не як відхилення від загальної системи цінностей. Субкультури глибоко вкорінені в соціокультурному та політичному контексті, їхня динаміка залежить від політичних та економічних факторів, а розвиток молодіжних субкультур замінює тимчасовий застій і квазіправовий статус, є ймовірність, що так і буде.

Сучасна молодь спілкується на основі глобальних знань, глобальної

комунікації та технологій. Глобалізація призводить до соціальної диференціації через розрив між тими, хто має хороший доступ до інновацій, і тими, хто не має повного доступу до цих знань. Цей розрив приховує нові ризики та виклики глобалізації як на індивідуальному, так і на груповому рівнях (Артеменко І. В., 2017).

Процес глобалізації загрожує національній ідентичності, культурному та цивілізаційному розмаїттю світу, свободі особистості, створює напруженість у стосунках між цивілізаціями. Така напруженість часто штучно спричиняється представниками рухів, які прихильно ставляться до терористичних організацій, організованої злочинності та суворого ідеалістичного підходу до міжнародних подій.

Глобалізація дає чудову можливість пізнати один одного та наблизитися до культури, а також може стати силою для позитивних внутрішніх та міжнародних зв'язків. Це також створює умови, необхідні для участі соціальних, релігійних та культурних груп та некомерційних організацій у міжнародному спілкуванні та вирішення різноманітних сучасних проблем. Крім держав, заслуговує на увагу роль руху в міжнародних організаціях, транснаціональних корпораціях, державних установах, на світовій арені.

У сучасному світі важко знайти проблему, яку може вирішити тільки молодь, і важко знайти проблему, яку може вирішити тільки молодь. Вони найбільш актуальні для молоді з різним соціальним походженням, віком, регіоном тощо. Відмова від їх вирішення в *realpolitik* може призвести до широкої участі молоді у віртуальному світі та знизити її політичну активність (Духневич В. М., 2017).

На основі дослідження впливу процесу глобалізації на молодіжну політику в Україні виявлено, що державна молодіжна політика в умовах глобалізації має базуватися на таких пріоритетах: Залучити молодь до соціальної практики: інформувати її про можливий розвиток. можливості; Розвивати творчу діяльність серед молоді; Інтеграція молоді з важкими

умовами життя в суспільство.

Щодо процесу глобалізації, то це реалізація молодіжного руху та формування різних субкультур. Як наслідок, сьогодні багато членів НУО у всьому світі є молодими людьми з різних НУО та політичних партій.

Молоде покоління є найважливішим фактором розвитку і, таким чином, ключем до успіху чи невдачі глобальних змін. У цьому контексті чітко проявляється зацікавленість у трансформації молодіжної субкультури не лише в культуру, а й у суспільне життя. Водночас глобалізація визначає динамізацію молодіжної трансформації та сприяє розвитку молодіжної субкультури та освіти руху.

Тому пріоритетність подальших досліджень у цій сфері слід розглядати як оцінку міжнародної практики молодіжної політики в умовах глобалізації.

1.2. Особливості соціальної роботи з молоддю в контексті нової державної парадигми

В Україні питання соціальної участі молоді в контексті людського розвитку було предметом дослідження Національного інституту сімейної молодіжної політики та Відділу народонаселення та соціальних досліджень НАН України. Ці публікації дозволяють краще розробити державну орієнтацію, оцінити багатогранні аспекти людського розвитку, краще визначити пріоритети та зосередити увагу на особливостях процесу навчання молоді та соціального розвитку в умовах глобалізації суспільного життя. Програма подолання соціального відчуження та залучення молоді. За цілком заслужене життя в самоорганізованому суспільстві.

Визнання категорії «молодь» та їх відокремлення відповідно до національної незалежності відображає закони розвитку людства. Вплив соціальних процесів на розвиток підростаючого покоління є незворотнім і глобальним, але в той же час він має свої особливості, аналізи та прогнози, які є об'єктивно необхідними (Квітка А. В., 2019). Отже, державна політика

щодо молоді є частиною цього впливу.

Примітно, що порівняно недавно молодь почали визнаватися особливими об'єктами державної політики. Наприкінці 19 століття, коли тривалість життя була низькою, проблеми молоді не були особливо соціальними. Більшість дітей почали працювати в ранньому віці, як у сім'ї, так і на роботі, тому небезпеки совісті та поведінки не було. процес. З переходом до статевого дозрівання і статевого дозрівання їх майже не помічали.

Становлення та інтеграція індустріального суспільства на початку 20 ст. Потрібні компетентні, дисципліновані та відповідальні працівники, він почав відкривати в Європі інтернати, ПТУ та інші навчальні заклади. Під час формування цілісного режиму в Європі після Першої світової війни дослідники, які відзначали соціальний устрій політиків, мали багато ефектів, які привели до формування масового патріотизму серед молоді власних країн. Розроблялися та застосовувалися соціальні технології.

На молодіжну політику України впливають тенденції людського розвитку. Українська молодь на початку XXI ст. – це громадяни першого покоління, процес соціалізації яких відбувається в умовах економічних, соціальних і ціннісних змін. Більшість молодих людей прийняли ці виклики, але потім їхнє життя стало дуже важким і раніше складалося з традиційних рис, таких як безкоштовна освіта, гарантована робота та фінансова стабільність (Головенько В. А., 2019). Перехід у доросле життя став більш невизначеним. Як наслідок, шлях до зрілості та незалежності для молодих людей інший, ніж 20 років тому. У той час як молоді люди мають власні варіанти організації свого вільного часу, вони стикаються з новими ризиками та викликами в освіті та на ринку праці. Різноманітність доступних можливостей і ризиків є відмінною рисою життя підлітка; це в кінцевому підсумку в одних випадках прискорює зростання кількісних параметрів ємності, а в інших уповільнює.

Найбільший вплив загроз і загроз на розвиток людини відчувається в

роботі з молоддю. Рівень зайнятості від 25 до 29 років вищий за середній по Україні (72,0%), найнижчий рівень за останнє десятиліття. Середній рівень безробіття працездатного населення становить 8,8%, а молоді – 11,7%. В усьому світі молодь є найслабшою категорією населення на ринку праці, що становить 26% безробітних (Баглик В. С., 2018).

Поява молодіжного ринку праці на початку 1990-х років дозволила випробувати нові методи роботи, зокрема гнучку зайнятість. Тимчасові роботи в ресторанах швидкого харчування та рекламні кампанії не змусили молодь зайняти лідерство. Різниця між студентською роботою та повною зайнятістю часто інтерпретується як тимчасова ситуація, яка дозволяє молодим людям «знайти себе» перед тим, як почати працювати у дорослому або сімейному житті. Проте з початком кризи труднощі з пошуком штатних працівників стали звичним явищем. Сьогодні молоді люди часто відкладають вихід на ринок праці через складні умови спільного ринку праці, недостатню заробітну плату та часто небажання брати відповідальність за самостійний шлюб.

Таким чином, ризик безпосередньо впливає на ставлення молодих людей до шлюбу. Останніми роками дослідники помічають тенденцію молодих людей проводити більше часу з батьками через подовження робочого часу та погіршення умов роботи, житла та кредитування. Крім того, значна кількість молодих подружніх пар зараз проживає з одним із батьків подружжя.

Залежність молоді від нинішнього ризику соціального розвитку краще простежується в освіті. Сучасна молодь має жорсткі вимоги до успіху в середній школі та коледжі. Хоча ці вимоги дають молодим людям нові можливості для розвитку та кар'єри, вони також можуть викликати у багатьох людей реальний або помірний стрес і підвищену маргіналізацію. Крім того, кількість студентів вищих навчальних закладів в Україні в 1990-х роках систематично збільшувалася, тоді як кількість студентів серед молоді систематично зменшувалася (Канавець М. В., 2018).

Це також можна пояснити активною участю молоді в міграційному процесі, а саме тим, що значна кількість молодих працівників з вищою освітою щороку виїжджає за кордон. За результатами національного опитування, майже третина (29,9%) опитаних молодих людей бажають виїхати з України. Більшість – 84,6% – не бачать, куди вони йдуть в Україні. У той же час половині української молоді (50,8%) легше досягати успіху за кордоном. Це погіршує життєву кризу та знижує продуктивність українського ринку праці (Головченко В. А., 2021).

Дещо опосередковано, але не менш чутливо впливають ризики на сферу дозвілля. Ризик проведення дозвілля має деякі непрямі наслідки, але він менш важливий. Дозвілля стало дуже важливим у формуванні настроїв та світогляду молоді, оскільки можливості для дозвілля продовжують розширюватися, але багато молодих людей не мають доступу до них і, безсумнівно, спричиняють проблеми у їхньому житті. Можливість є. Моделювання самоідентифікації молоді. Кількість місць відпочинку та зон відпочинку в будинках швидко скорочується, а безпечних місць відпочинку поступово зменшується за рахунок збільшення автомобілів. У міру загострення соціальної напруги та вуличного насильства батьки намагаються обмежити життєвий простір молодих людей і воліють проводити час вдома, а не в громадських місцях. Тому це новий вид комунікації через Інтернет, тобто кіберпростір для молоді. Звісно, нові технології дають молодим людям доступ до більш мобільної соціалізації (використання мобільних пристроїв та електронної пошти, приєднання до соціальних мереж, блогосфери) і стосунків у часі та просторі. Можливості для побудови розширюються. Водночас ці технології роблять молодь більш вразливою до нових форм кібербулінгу. У цьому контексті хвиля агресивної реклами, яка порівнює ризики ведення бізнесу з ризиками екстремальних видів спорту, є потужним інструментом для молоді. Натомість сучасному суспільству значно не вистачає позитивних особистостей та прикладів для наслідування, які спонукають молодь до активного життя

(Коваль Г. В., 2017).

Загрози безпосередньо впливають на суспільне надбання. Байдужість і недовіра до політичних процесів заважають молоді брати участь у суспільному житті. За даними одного дослідження, 88% молодих людей не беруть участі в суспільно-політичній діяльності. Згідно з альтернативою «Я не маю права голосу», основна причина, чому молодь не голосує, не є політичною – 14,4% (Перепелиця М. П., 2017).

Як наслідок, починаючи з 1990-х років питома вага молоді в населенні європейських країн неухильно зменшувалася, але поступово збільшувалася економічна активність молоді. Водночас міжнародні дослідження показують, що нове покоління працівників цінує гуманістичні цінності, лояльність та принципи соціальної відповідальності, а не піклується про гроші.

Висновки до першого розділу

Національна молодіжна політика пов'язана з конкретним історичним контекстом, соціально-економічними тенденціями

Молоде і сучасне покоління України ще не готове до нових викликів і можливостей глобалізації. Багато ризиків і загроз створюють життєвий досвід підлітків, посилюють соціальну ізоляцію, зменшують мобільність, ізолюють або заохочують імміграцію. Центральним у процесі розробки національної молодіжної політики є те, що державні інституції мають бути гнучкими та адаптуватися до постійно мінливих викликів молоді, суспільства та світу.

Найкращий підхід — вміти своєчасно визначати ризики та загрози людському розвитку та координувати розробку стратегічних планів та ідей щодо розвитку державної політики для молоді. На нашу думку, для цього потрібно:

- проаналізувати якість системи молодіжного лідерства для планування майбутніх стратегій та розглянути умови інвестування в систему

молодіжного лідерства як ефективні.

- покращувати здоров'я, освіту, працевлаштування та задоволеність молоді, приділяючи більше уваги їх потребам і бажанням.

- пропагувати позитивну діяльність на користь молоді, наприклад, освітні та розважальні програми, які сприяють їх особистісному та соціальному розвитку.

РОЗДІЛ II КУЛЬТУРНІ МОЛОДІЖНІ ОБ'ЄДНАННЯ ЯК РЕСУРС СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

2.1. Молодіжна інфраструктура як творче середовище соціальної роботи

Забезпечення координації молодіжної роботи та активного залучення молоді до життя місцевих громад можливе за умови формування молодіжної інфраструктури в об'єднаних територіальних громадах, що передбачає підтримку та розвиток діючих і створення нових молодіжних центрів (на рівні спроможних ОТГ) та запровадження роботи молодіжних просторів та молодіжних працівників (на рівні сільських та селищних ОТГ). Молодіжні центри та молодіжні простори, що діють в Україні, утворені на базі закладів освіти, культури, фізичної культури і спорту різної форми власності та підпорядкування. Виокремлені приклади роботи молодіжних центрів та осередків молодіжної роботи у розрізі регіонів України. (Сіверс З.Ф., 2018).

Так, на Закарпатті працює навчально-виховний заклад і творчий центр для дітей і молоді Закарпаття – Закарпатський обласний палац дитячої та юнацької творчості ПАДІЮН. Це сучасний комплекс із розгалуженою мережею структурних підрозділів, який має понад 3500 гуртківців з художньоестетичного виховання та інших напрямів позашкільної освіти. У палаці функціонують 7 відділів, 288 навчальних груп.

Наприклад, студентський простір Paragraph (м. Ужгород). Ціль проекту – облаштувати студентський коворкінг-простір на базі читального залу бібліотеки Ужгородського національного університету з метою освітнього, наукового та творчого розвитку студентства та молоді міста. Центр облаштовано зусиллями близько 20 найактивніших членів команди ГО «Середовище реновацій», а також волонтерів, які допомагали із виготовленням екологічних меблів та проведенням різного роду заходів. Близько 50 молодих людей було залучено до облаштування простору, понад

150 до співфінансування та майже 1000 прихильників. Для фінансування було залучено близько 190 000 грн зібраних коштів, кошти двох мікрогрантів (20 000 грн від громадського ресторану «Urban Space 100» та ГО «Тепле Місто»), а також кошти міської програми «Бюджет участі». Також свій внесок зробив університет, коли під час впровадження програми з енергоефективності замінив усі вісім вікон у приміщенні. Центром було проведено понад 100 освітніх і культурних заходів. Організацію одного з останніх заходів, Всеукраїнського студентського 23 хакатону, підтримали місцеві IT-компанії, міський департамент культури та інші партнери.

До того ж, студмістечко «Campus» (Закарпатська область)– це молодіжний центр, створений на базі бібліотеки гуртожитку студентською молоддю для молоді та студентів міста, зокрема тих, хто проживає в гуртожитках різних закладів вищої освіти м. Ужгород. Ініціатором створення виступила громадська організація «Сильна Нація». Завдяки створенню центру збільшилася кількість активної молоді, а також зросла частка молоді, яка долучається до діяльності громадських організацій і волонтерський рухів. Для організації простору була сформована команда студентів і молоді, яка провела ремонти та облаштувала приміщення. Фінансування було здійснено за рахунок виграного місцевого гранту на 30000 грн та спонсорської допомоги IT-компанії «Закарпатський IT кластер». Канцелярські товари для простору надав департамент освіти, науки та молодіжної політики ОДА. Партнерами проекту виступили ГО «Тепле місто», громадський ресторан «Urban Space 100», ГО «Сильна нація», ГО «Красназнавчо-туристичний спортивний центр «Аркан Ситхій», профком студентів Ужгородського національного університету, ГО «Спортивний клуб «Наука» Ужгородського національного університету з метою підтримки існуючих молодіжних центрів різних форм власності та допомоги в розвитку нових центрів у 2020 р. створено Асоціацію молодіжних центрів України за участі 42 представників молодіжних центрів України.

Слід зазначити, що робота в таких групах має базуватися на принципах рівного навчання. Ми проаналізували теоретичні та практичні аспекти підходу «рівний-рівному» для визначення ключових критеріїв, придатних для дослідження.. Набути знань, умінь і навичок соціальної та нормативної поведінки. Самостійний вибір місця проживання. Формування особистісної мотивації до здійснення позитивних дій. Оперативно та ефективно доносити інформацію про розвиток творчого потенціалу до неповнолітніх у суспільно вигідний спосіб.

О. Андрущак, Н. Зимівець, Н. Заверіко, В. Оржехов та інші викладають проблему педагогічної концепції «рівний» вдома. Дослідники надають своїм колегам достовірну та соціально значущу інформацію через неформальне спілкування під час неформальних чи приватно організованих взаємодій з молодим поколінням (освіта, просування по службі тощо). Суть програм самодопомоги полягає в тому, що молодь відіграє важливу роль у поширенні знань. Ми вважаємо, що цей СЛО ефективно формує соціальну нормативну поведінку молодших школярів, оскільки в цей час важливий зворотній зв'язок однолітків (Штанська О.В., 2019).

Для забезпечення ефективності взаємодії суб'єктів соціалізувального впливу необхідне є середовище з творчою атмосферою. Його створення можливе шляхом моделювання соціально-творчого культурного простору розвитку. Центральними у ньому виступають об'єкт (учнівська молодь творчих неформальних об'єднань) та суб'єкт (суб'єкти соціалізаційного впливу: педагоги, вихователі, психологи та ін.) соціально-творчого культурного простору розвитку. Структурною оболонкою є умови, завдяки яким реалізуються мета. Процес створення соціально-творчого культурного простору розвитку буде ефективним за умов: наявності зразка креативної поведінки; співтворчості учнівської молоді творчих неформальних об'єднань з талановитою, творчою особистістю; суб'єктної позиції та взаємодії у творчій діяльності; створенню «ситуації успіху» (Разумова Г. В., 2018).

Як зазначає І. Артеменко, зразки креативної поведінки та її результати доступні завдяки інформаційному освітньому середовищу навчального закладу і глобальній мережі Internet. Важливо, однак, щоб вони були тільки присутніми у мікросередовищі, але не нав'язувались. Так, зразком для наслідування виступає не чітко визначений алгоритм дій та операцій, а передусім творча спрямованість особистості, її креативна поведінка, особистий приклад (Артеменко І. В., 2018). При цьому важливо, щоб дорослий, який демонструє творче ставлення до дійсності, був значущим для молоді. Емоційний контакт, що виникає між ними, створює умови для продукування учасниками об'єднання оригінальних ідей, емоційну включеність у творчий процес.

Становлення творчої особистості, розкриття її сутнісних сил можливе лише через співтворчість із талановитою, креативною особистістю. Проблема співтворчості у вітчизняних педагогічних та психологічних дослідженнях, теорії соціально-культурної діяльності розроблялася переважно в контексті ідеї співпраці (А. Бодальов, В. Кан-Калік, М. Нікандров, С. Сисоєва та ін.). Проте співпраця, виступаючи необхідною умовою співтворчості, не визначає повністю її специфіки, що пов'язано з особливостями позиції суб'єктів взаємодії. Ми вважаємо, що саме співтворчість дозволяє затвердити у спілкуванні керівника й учасників творчого неформального об'єднання таку оптимальну форму їхньої взаємодії, як діалог. Суть діалогової взаємодії полягає у взаємному збагаченні й особистісному розвитку його учасників. Цей процес повинен становити взаємодію соціального педагога та молодих людей як партнерів. Молодь стає співавтором соціально-культурної діяльності, яку творчо організує соціальний педагог. Співтворчість дає учасникові об'єднання право на свій темп, свій потенціал творчих можливостей і свій шлях його реалізації. Водночас, на думку М. Нікандрова, педагоги передають готовий суспільно цінний досвід вихованцям, а ті оволодівають ним і разом створюють новий. Відбувається поєднання цього

досвіду з попереднім, обмін, закріплення та нагромадження його у вигляді позитивних традицій, норм поведінки (Бородін Є. І., 2018).

Особливість технології спілкування та взаємодії у творчій діяльності полягає в тому, що між вихователями та вихованцями складаються у процесі діяльності суб'єкт-суб'єктні взаємини, в силу яких усі рівною мірою почувуються відповідальними за якісне виконання поставлених завдань.

Потрібно розрізнити поняття «середовище», «творча атмосфера» та «простір». І. Шендрік наголошує, що середовище – це реалія, яка не є результатом діяльності конкретної людини, а простір – результат освоєння суб'єктом цієї реалії. Творча атмосфера виступає мірилом освоєння суб'єктом довкілля. Будь-яка діяльність, на думку І. Гайвановича, пов'язана з середовищем. Людина змінює його для досягнення цілей. Так само змінена нею або іншими суб'єктами зовнішня частина середовища має зворотній вплив на суб'єкта (Гайванович І.Д., 2020).

Цією проблемою займалися В. Докучаєва, В. Каташова, Б. Корнетов, О. Кульчицька, С. Подмазін, С. Сергєєв, В. Ясвін та ін. Так, В. Ясвін вважає, що творче, культурне середовище це одна з умов «вільного розвитку активної особистості!». Якщо поглянути на стосунки в системі «культурне середовище – особистість», бачимо, що воно саме зазнає впливу особистості, змінюючись при цьому. Отже, чим вищий рівень культури особистості, тим помітніший і більш плідний її вплив на оточуючих.

Згідно з поглядами Н. Максимової, треба розрізнити в означуваній проблемі соціально-педагогічне середовище, яке за ефективних умов виступає осередком самовиховання соціуму, оскільки являє собою і людське оточення, і соціокультурний простір, що відбиває певні умови співіснування людини й суспільства. На думку дослідниці, соціально-педагогічне середовище є простором, в якому завдяки цілеспрямованій педагогічній діяльності уможлиблюється розвиток індивіда задля його особистісного становлення, активного перетворення на суб'єкт соціального розвитку.

Суб'єкти соціалізувального впливу стимулюють розвиток потенціалу учнівської молоді творчих неформальних об'єднань не лише особистим прикладом та поведінкою, а насамперед через створений у навчальному закладі соціально-творчий культурний простір розвитку. У ньому повинна панувати атмосфера, заснована на співтворчості учнівської молоді неформальних об'єднань з талановитою, креативною особистістю, створенні ситуації успіху та суб'єктної позиції у творчій діяльності. Тому соціально-творчий культурний простір розвитку – це не тільки середовище, а й духовний простір учнівської молоді й педагога, простір культури, що впливає на розвиток особистості в усьому її розмаїтті. Це також простір соціального, життєвого вибору особистості, яка самореалізується в різних виховних середовищах (академічне, клубне, сімейне, середовище творчих майстерень тощо).

Основними положеннями реалізації соціально-творчого культурного простору розвитку є (Горішна Н. М., 2019):

- безпечності (гарантія педагогічного захисту й підтримки учнівської молоді в розв'язанні її життєвих проблем та в індивідуальному саморозвитку, забезпечення її особистісної недоторканності);
- моральності (панування людяності, етики, толерантності, високої педагогічної культури педагогів і вихователів);
- довіри (взаєморозуміння та співпраця у розв'язанні суспільно значущих та особистісних життєвих проблем);
- свободи (забезпечується можливість самій облаштовувати власне життя, розв'язувати життєві проблеми, творити колективні та міжособистісні взаємини);
- патріотичності (наявність практики соціально відповідальних вчинків та можливість набуття досвіду суспільно-нормативної поведінки);
- культуротворення, завдяки чому відбувається розвиток творчого потенціалу всіх суб'єктів виховного процесу;
- комфортності (суб'єкти виховного впливу враховують у

комплексі всі зовнішні й внутрішні впливи на учнівську молодь, мінімізуючи негативні та посилюючи позитивні);

– відкритості (співпраця з навчальним закладом усіх виховних інститутів: сім'ї, органів влади, громадськості).

Усі ці положення сприяють реалізації творчого потенціалу неформальних молодіжних об'єднань у створеному соціально-творчому культурному просторі розвитку. Вони дозволяють спрямувати їхню творчу діяльність на формування відповідної свідомості, відносин і суспільно-нормативної поведінки. Попри все, зміщення акцентів у стосунках з іншими, послаблення ролі батьків і вчителів на користь ровесників є результатом природних процесів соціалізації учнівської молоді в творчих неформальних об'єднаннях: змінюються життєві орієнтири молодої людини, а отже, – і стиль (модель) її поведінки. Так, можна сказати, що вибір моделі поведінки людини залежить не тільки від набору її якостей, а й від специфіки того середовища, в якому вона реалізується. У педагогічній літературі для оцінки певних моральних явищ використовують різні шкали рівнів: високий, середній, низький; ступенів: активна позиція, пасивна позитивна позиція, нестійка позиція, негативна позиція. Така диференціація рівнів здійснюється за ступенем відповідності особистісних мотивів, знань, умінь і навичок особистості певному встановленому зразку, ідеалу.

На основі аналізу феномена «масова культура», його соціально-психологічної природи, специфіки та особливостей впливу на поведінку людей В. Климчук визначає модель поведінки як комплекс знаків (мова, поведінка, жести), спрямованих на створення певного образу. Основними критеріями правильного вибору моделі поведінки автор називає моральну бездоганність, самокритичну оцінку можливості використовувати певну модель поведінки та правильну оцінку ситуації (Климчук В. О., 2019).

Ідеал (від гр. *ideal* – ідеал, первообраз) – це образ бажаного (суспільством, вихованцем, якщо він став вже суб'єктом процесу) майбутнього як такого, що немає недоліків. Це поняття моральної свідомості

і категорія етики, що містить у собі вищі моральні вимоги, можлива реалізація яких особистістю дала б їй змогу набути досконалості. На думку Г. Васяновича, моральна регуляція передбачає наявність ідеалу («кращого Я»); систему норм, виконання яких є засобом досягнення моральної цілі, ідеалу; оцінку поведінки; специфічні форми соціального контролю, які забезпечують виконання норм. Отже, ідеальна модель поведінки – це та поведінка, до якої треба прагнути.

2.2. Специфіка соціальної взаємодії з молодіжними творчими об'єднаннями

Реалізація методики роботи з творчими неформальними молодіжними об'єднаннями відбувається в чотири етапи: мотиваційно-орієнтуючий, змістовно-інформаційний, інтегративно-творчий та співтворчий.

Завдання першого – *мотиваційно-орієнтувального* – етапу формування СНП молоді в творчих неформальних об'єднаннях реалізовувалося через розширення й поглиблення мотиваційно-ціннісної сфери розвитку особистості. На цьому етапі можна використовувати такі форми та методи: рольові ігри, соціодрами, метод життєвих ситуацій «case study», тренінги, розвивальні вправи, диспути, круглі столи, дискусії з елементами тренінгу, етичні бесіди тощо.

Рольову гру використовують як метод формування в молоді просоціальних особистісних якостей через створення певної моделі поведінки, що відповідає соціальним нормам. Засвоєння й дотримання правил рольових і колективних ігор є передумовою входження молоді творчих неформальних об'єднань у суспільство, та виконання нею «правил гри», а соціалізація може бути повноцінною лише за активної участі молоді в процесі засвоєння норм поведінки й соціального досвіду. Проведення рольових ігор як ефективною навчально-пізнавальною формою роботи має позитивний вплив на формування творчої особистості, здійснюється воно

через побудову суб'єкт-суб'єктних відносин у процесі сприйняття й відтворення тематичної ігрової програми, що визначає численні аспекти й компоненти інформаційно-комунікативної діяльності молодіжного об'єднання. Молоді люди, учасники рольової гри, мають змогу «вжитися» в свою роль, яка вимагає не тільки знань, але й специфічних умінь, зокрема артистичних, організаційних, комунікативних. Рольовим іграм передують ретельна підготовка, яка включає: розробку сценарію, розподіл ролей, підготовку необхідних матеріалів, приладів, знарядь, атрибутики, приміщення (місцевості) для проведення рольової гри, учасників і «вболівальників» (знайомство зі змістом гри, вивчення правил її проведення, виготовлення плакатів, складання спеціальних привітань, скоромовок та підготовка інших допоміжних засобів). За таких обставин кожному учасникові гри надається можливість проявити себе найкраще, викликати до себе повагу й симпатію товаришів. Рольові ігри надають учасникам можливість вийти за межі своїх життєвих сценаріїв, проявити своє «Я», моделювати свою поведінку, імітувати поведінку інших людей, підтверджуючи думку В. Леві, який наголошував, що гра – це двері з дійсності в можливість, які завжди відчинені в обидві сторони.

Для отримання максимальної користі від рольової гри підготовкою до її проведення необхідно займатися тоді, коли всі члени молодіжного об'єднання не тільки виявили бажання стати її учасниками та вболівальниками, а й будуть готові до копіткої роботи в підготовчому періоді. Принципово важливим для ефективного, з педагогічної точки зору, проведення рольової гри є підбір ситуацій, які викликають зацікавленість учасників новизною інформації й, відповідно, емоційними переживаннями, включають особистісно-орієнтовані ситуації, що відповідають інтересам, уподобанням, захопленням молоді творчих неформальних об'єднань (Коваль Г. В., 2020).

Метод соціодрами та метод життєвих ситуацій «case study», являють собою способи драматичного програвання та обговорення реальних і

докладно описаних ситуацій морального вибору разом із причетними до ситуації супутніми фактами, думками (від яких залежить її вирішення). Ці ситуації можуть бути викладені в документальній формі (заздалегідь підготовленій) або за допомогою вербальних та візуальних засобів (таких, як відео і/чи показ слайдів). Їхня мета – одночасне усвідомлення учасниками своєї моральної позиції та вміння відстоювати й реалізовувати її в процесі взаємодії з іншими членами групи. Суперечливі суспільні обставини ставлять молодих людей у постійні ситуації вибору, від яких залежить їхнє подальше життя. Ці методи є дуже корисними за необхідності подолати негативні тенденції групової динаміки, міжгрупове чи внутрішньогрупове протистояння, ворожі стереотипи, упереджувальне ставлення до точки зору інших.

За допомогою цих методів ви можете організувати свою роботу поетапно. У першому випадку, залежно від інтересів молоді в неформальних творчих організаціях, підбираються ситуації, що виникають з учасниками (Колесніченко Н.М., 2020). На другому етапі розробляються різні варіанти морального вибору. На цьому етапі відбувається перевірка. Питання в тому, що ви робите, коли ви опинилися в подібній ситуації? Голосування триває до 4-6 варіантів. Наприкінці другого етапу учасники діляться на команди, учасники яких поділяють абсолютно або майже повністю різні варіанти поведінки персонажа, моральних рішень у ситуаціях. Третій етап – це командна робота, де обговорюються та розгортаються аргументи на підтримку викладеної моральної позиції. Наступний етап 4 – це організація, де члени різних команд обговорюють і настає поворотний момент у рішеннях, які вони приймають. У ньому є елемент жалю, в якому актори історичної драми розповідають про емоції та думки, які спадають на думку під час гри та перегляду. П'ятий етап – етап вилучення. Учасники повинні зберегти або змінити свою думку щодо правильності результатів попередніх виборів.

Метою тренінгу є формування у молоді позитивного ставлення до моральних норм, етичних принципів та навичок застосування в різних ситуаціях. Освітня мета: Дати учасникам можливість зрозуміти важливість набуття навичок соціальної поведінки. Розвивати вміння розуміти соціально-психологічні закономірності поведінки людини як члена групи. Розвиток позитивного соціального потенціалу: соціальної зацікавленості, чуйності та соціальної уяви, симпатії, співчуття, емпатії; Навчання комунікативним і поведінковим навичкам та вмінню активно та ефективно взаємодіяти з представниками різних соціальних груп. Навчання дуже ефективно при роботі з неформальними молодими творчими об'єднаннями. Ви можете працювати в трьох основних сферах, де ви отримуєте теоретичні знання, навички та практичні ролі, а також розвиваєте свої особисті якості.

Приклад тренінгу для молоді творчих неформальних об'єднань (Кравченко М. В., 2018). Тренінг окрім практичних вправ, включє теоретичні повідомлення у вигляді міні-лекцій; окрім традиційних правил групи, в ньому можна використати правила, що є значущими, наприклад, для брейк-дансерів – десять правил (заповідей) батла від Rusty Shank.

Кожне заняття тренінгу обов'язково повинно закінчуватися рефлексією – наприклад анкетуванням «Відверто кажучи...», яке обговорюється на початку наступного заняття. Також можна використати кольороопис, де кожен колір (фігурки з кольорового паперу) – це умовне позначення певного настрою.

Агітаційно-пропагандистські ідеї, художня інноватика виступів агітбригади допомагає донести до молоді основну ідею – формування системи знань, умінь і навичок суспільно-нормативної поведінки. Одночасно учасники, отримуючи від своїх однолітків у цікавій формі теорію та статистику щодо проблеми суспільно-нормативної поведінки, сприймає її менш критично і набагато жвавіше, ніж якщо б це подавалося дорослими.

Таблиця 2.1

Співвіднесення правил батлу із правилами тренінгової роботи

Правила (заповіді) батлу	Правила тренінгу
Не спати!	Будь активним у роботі: не чекай, не мовчи, дій!
Ти маєш право не показувати всього «арсеналу» своїх рухів.	Правило «стоп» (можливість не виконати тренінгові дію без пояснень причин).
Ніколи не роби рухів, які ще не відшліфовані.	Лаконічність висловлювань. Чітко формулюй те, що хочеш висловити.
Не використовуй декілька «виходів» за один раз.	Дотримуйся регламенту (пунктуальність), поважай думку іншого.
Ніколи не повторюй рух супротивника.	Правило «Я» (говори від свого імені, про себе, висловлюй власні думки, будь відповідальним).
Будь зосередженим, не відволікайся на дрібниці!	Кожен день занять важливий для твого успіху. Точно виконуй усі завдання ведучого.
Кожен сам несе відповідальність за результат батлу.	Не тільки група допомагає тобі в досягненні мети, але й ти сам несеш відповідальність за роботу групи.
Доводь свою першість лише під час батлу!	Правило «тут і тепер» (обговорення подій та проблем лише в рамках тренінгу, конфіденційність).
Keep your eye on the prize! (Не ховай свої очі)	Правило щирості та відкритості (будь відкритим у спілкуванні).
Умій прийняти свою поразку, щоб зробити висновки з «роботи над помилками».	Намагайся одразу використати те, про що дізнався та чому навчився на тренінгу.
Не можна торкатися один одного.	Обговорюючи, не засуджуємо (не критикувати: кожен має право на власну думку).
Не можна порушувати послідовність (коли один танцює, інший обов'язково стоїть).	Правило піднятої руки (право говорити має той, хто підняв руку, говорити коротко, по черзі, слухати й чути). Коли висловлюється хтось із членів групи, інші його уважно слухають (не перебиваючи і не коментуючи), даючи можливість йому висловитися.

На *інтегративно-творчому етапі* відбувається закріплення, узагальнення здобутих на попередніх етапах знання та спрямування творчих неформальних об'єднань до переосмислення отриманої інформації з метою інтеграції досвіду в повсякденному житті та творчій діяльності. Для цього можна використати тренінг «Активізація творчих здібностей учнівської молоді творчих неформальних об'єднань», метою якого є розвиток адаптивних можливостей учнівської молоді творчих неформальних об'єднань шляхом спрямування її творчого потенціалу в соціально корисне русло. Особливість цього тренінгу полягає в тому, що всі його вправи так чи інакше пов'язані з основним захопленням брейк-дансерів – танцями. Заняття

тренінгу побудовані з урахуванням творчого репертуару неформального об'єднання брейк-дансерів. Це, зі свого боку, дозволяє реалізувати потреби молоді в активній творчій діяльності, спілкуванні і, спираючись на позитивне в собі, досягти стану внутрішньої рівноваги, збагатитися спеціальними вміннями й навичками, необхідними для успішного процесу спілкування та самокорекції як визначальних умов соціалізації особистості.

Метою *співтворчого етапу* є гармонізація взаємин між суб'єктами соціалізувального впливу й молоддю, посилення авторитету та зміцнення його виховного впливу на молодь. Для реалізації цієї мети суб'єктів соціалізувального впливу необхідно залучати до активної участі в організації танцювальних марафонів, змагань, батлів, концертних програм, фестивалів альтернативних культур тощо. Для цього необхідно ставити виховну перспективу – це значущі завдання, цілі, що відповідають потребам неформальної молоді, стимулюють її суспільно корисну творчу діяльність.

Так, наприклад, для кожного «бібоя» головною мрією є потрапити на міжнародний фестиваль із брейк-дансу. Таких фестивалів існує велика кількість як за кордоном, так і в Україні. Найбільш відомими й цікавими є: щорічний фестиваль із сучасних стилів танцю «Унікальний» та міжнародний фестиваль брейк-дансу «16» у Києві, фестиваль альтернативних видів спорту й танцювальних напрямів «Молодь проти наркотиків» Street Summit у Харкові, чемпіонат світу з брейк-дансу «Red Bull BC One», всеукраїнський фестиваль брейк-дансу «ON TRAFFIC PROMO» (м. Переяслав-Хмельницький) та міжнародні фестивалі «Breathtaking-Ukraine» (м. Дніпропетровськ), «Yalta Summer Jam» (м. Суми), «Battle school Jam» (м. Київ). Також кожен із бібоїв бажає повчитись у літньому танцювальному таборі «Школи Дракона» (Житомир) й танцювальному таборі «Summer Dance Camp» (Одеса).

Як зазначає І. Кульчій, об'єднання молоді мають залишатися багато в чому реальним місцем реалізації потреб та інтересів своїх членів задля збалансованості й оптимізації стосунків із соціумом, що зумовлює

перетворення й розширення соціального середовища соціалізації учнівської молоді у просоціальному напрямку (Кульчій І. О., 2017). Цьому сприяє цілеспрямована, змістовна, цікава суспільно корисна діяльність (відвідування соціального притулку та центру реабілітації дітей-інвалідів; залучення представників молодіжної субкультури до усвідомленої волонтерської діяльності). Адже це переважно заняття, завдяки яким молодь розвиває свій творчий потенціал, бере участь у створенні матеріальних і духовних цінностей, найбільш ефективно вдосконалює себе як особистість. З одного боку, відбувається набуття комунікативних навичок, соціального досвіду, а з іншого –профілактика відхилень у поведінці молоді. Загалом, організація діяльності таких форм роботи дає можливість для самовираження й самореалізації молоді, виявлення та розвитку її обдарувань, потенційних можливостей. У процесі здійснення суспільно-корисної діяльності увага молоді акцентувалася на цінності спільних зусиль та її результаті, яка, на нашу думку, впливає на духовний світ, змушує узгоджувати власні інтереси з інтересами колективу, розвиває почуття товарищескості, взаємопідтримки. Завдяки їй створювалися передумови для виховання навичок взаємодії, співпраці.

Висновки до другого розділу

Сучасна молодь як специфічна соціальна група є предметом особливої уваги сучасного суспільства, тому що зміна соціально-економічної і політичної системи України здійснила неоднозначний вплив на свідомість і поведінку підростаючого покоління. Нині в різних сферах життя спостерігаються демократичні процеси, відбувається розбудова громадянського суспільства, надаються широкі можливості розвитку особистості, прояву ініціативи і творчості.

. Руйнування традиційних форм соціалізації, заснованих на соціальній зумовленості способу життя, з одного боку, підвищило особисту

відповідальність молоді за свою долю, з іншого – поставило її перед необхідністю вибору. виявив відсутність сили волі. багато формують нові соціальні відносини. Вибір його життєвого шляху визначався вже не вміннями та інтересами юнака, а певними обставинами.

Згідно з дослідженням, молодим людям спочатку потрібна робота, юридичний захист та підтримка, гаряча лінія, потім сексологія, приймальня для молоді, «дім, притулок». для молодих людей, які його знайшли. у конфліктній ситуації вдома. Сюди також входить правовий захист та правова допомога молодим працівникам, ринок молодіжної праці, молодіжний приймальний центр. Аналіз розглянутих теоретичних матеріалів та практичного досвіду також показав, що проведено ряд заходів з організації соціальної роботи з неповнолітніми та молоддю. Вона вирішує завдання створення та розвитку комплексу служб та закладів, що спеціалізуються на консультуванні підлітків та молоді з різних медико-соціальних, психолого-освітніх, реабілітаційних та соціально-правових служб.

РОЗДІЛ III ОПТИМІЗАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

3.1. Формування та реалізація державної молодіжної політики в умовах децентралізації

В основі сучасних тенденцій організації держуправління та адміністративної діяльності в європейських країнах лежить децентралізація, яку реалізують, передаючи значні повноваження місцевому самоврядуванню і у такий спосіб максимально залучаючи громадськість до процесу ухвалення рішень. Процес децентралізації влади базується на принципі субсидіарності, разом з тим, вирішального значення за реформи місцевого самоврядування набувають демократичні інститути, що і сприяє активізації молоді і збільшенню її участі у державному управлінні та адмініструванні. Під час дослідницької роботи було з'ясовано ряд відмінностей основних аспектів втілення вітчизняної молодіжної політики та у країнах-членах Європейського Союзу (Мунтян В. В., 2016):

1. Зміст першої відмінності – у тому, щоб визначити, яку роль відіграють держава й молодь під час розробки та втілення молодіжної політики. У значній частині європейських країн владні органи здійснюють допоміжну роботу щодо молодіжних ініціатив, держава займається сприянням та наданням всіх необхідних ресурсів, щоб підтримати самоорганізацію молодих людей. В нашій країні держава та її структури відіграють домінуючу роль на кожному рівні управлінської діяльності. Впровадити ефективну молодіжну політику за умов децентралізаційних процесів можна тільки, якщо посилиться партнерство. Мають об'єднатися зусилля і координуватися діяльність виконавчих структур, місцевого самоврядування та представників молоді.

2. Друга відмінність продовжує викладене і пов'язане з визначенням суб'єктів молодіжної політики. Головний суб'єкт української ДМП – це

держава, тобто її уповноважені представники. Інші суб'єкти молодіжної політики, у тому числі представники молодого покоління, характеризуються доволі слабо вираженою діяльністю.

3. Третя полягає у тому, щоб визначити об'єкт ДМП, у тому числі, вікові межі молодого покоління. В Україні молодими вважаються люди віком від 14 до 35 років, у державах Євросоюзу – від 15 до 24 років, внаслідок чого цільова група суттєво звужується і молодіжна політика стає більш адресною та ефективнішою.

4. Четверта відмінність передбачає, що статус центральної постаті відповідної політики належить громадським молодіжним організаціям; у західних державах в основі цієї політики лежить система, центральне місце в якій належить людині, а вже потім організації, асоціації.

5. Суть п'ятої відмінності полягає у різних принципах держуправління щодо молодіжної сфери:

– децентралізація і субсидіарність у країнах-членах Євросоюзу означає, що повноваження стосовно реалізації молодіжної політики передаються до регіональних та місцевих органів, що підкріплено забезпеченням відповідності повноважень і ресурсів, які має місцева та регіональна влада, до їхніх можливостей з надання високоякісних послуг та адекватного реагування на коло законних вимог і сподівань громадськості. Україна характеризується переважним централізованим керуванням нижніми ланками у вертикальній структурі молодіжної політики;

– делегування, згідно з яким уряди країн-членів ЄС широко створюють децентралізовані структури для молодого населення, від державного апарату громадянському суспільству передаються обов'язки по здійсненню соціального обслуговування молодих людей. У нашій країні подібні обов'язки делегують лише молодіжним ГО, фінансуючи їх соціальні проекти та програми, націлені на соціальне становлення й розвиток молоді;

– відкритість, соціальне партнерство, яке визначає, що молодіжна політика формується та реалізується через консенсус, соціальний діалог

держорганів та молоді, представників громадськості і приватного сектора. Це можливе завдяки широкому громадському й експертному обговоренню концептуальних моделей ДМП країн Європейського Союзу, підвищенню зацікавленості та участі населення у вирішенні молодіжної проблематики на локальному рівні та рівні регіонів, а також залученню громадян до роботи соцслужб. У нашій країні такої практики фактично немає.

б. Змістом шостої відмінності є те, наскільки результативною є молодіжна політика. Оскільки молодіжна політика й програми у країнах-членах Євросоюзу покликані принести окремі конкретні результати, і вони мають достатнє фінансування, це робить молодіжну політику дуже результативною. Основам вітчизняної ДМП переважно властивий декларативний характер, а визначеним цілям, завданням, пріоритетам – формальний.

Сучасна влада розповідає про власну ідеологію, декларує перелік цінностей, та згідно з цим відбувається формування її позицій та політичного курсу на європейську інтеграцію. Низка прийнятих документів (приміром, Угода про асоціацію з Євросоюзом) більшість населення сприймає у якості чогось формального та сталого, і в цьому контексті влада вважається інструментом, який безсумнівно допоможе реалізувати поставлену мету. Однак є ще культурно-інституціональна складова, яка може неоднозначно проявлятися через формальні й неформальні практики.

Другі можуть не збігатися (проявляти асиметричність) в сенсі цінностей, або й узагалі бути в суперечності одне з одним. Тобто можлива неузгодженість декларацій та заявлених цінностей і реальних намірів людей, які їх проголошують та реалізують в нормативно-правовому полі. Такий стан речей не може довго зберігати нейтральний характер стосовно підтримки конкретного соціального устрою. Деякими авторами соціокультурна парадигма справедливо вважається методологічним підґрунтям держуправління.

Розглядаючи публічну сферу, варто брати до уваги коло наявних

неформальних аспектів, які проявляються на різних щаблях ієрархії влади, яку роль відіграють, коли ухвалюються рішення, оцінюються результати роботи (Ортинська Н. В., 2018).

Політична ситуація сьогодення свідчить, що не для всіх регіонів є прийнятною система цінностей, що стосуються євроінтеграції. Саму євроінтеграцію різні політичні сили та населення різних регіонів сприймають досить неоднозначно. Ідеологія євроінтеграції сама по собі має недостатню структурованість та не фіксується чітко людською свідомістю, що спричинює невиконання ідеологічної ролі об'єднувачого механізму, спрямованого на різні регіони, що мала б сприяти внутрішньодержавній інтеграції. Ми вважаємо, європейська сусідська політика, що втілювалася на території України протягом останніх 10 років, та впровадження інституціональних механізмів, що забезпечувала євроінтеграційна політика не мали бажаного результату щодо внутрішньодержавної культурно-інституціональної ідентичності (гомогенності) усіх регіонів нашої держави.

Ідеологія європейської інтеграції потребує більш сприятливого, з погляду культури, інституціонального середовища. На наш погляд, для його характеристики ми можемо використати поняття «щільність інституціонального середовища» (Чеховська А. Ю., 2018). Такої щільності можна досягти через дотримання формальних умов гри – поведінкових норм суб'єктів державного управління приватного підприємництва та громадянського суспільства, що викликає схвалення великої кількості мешканців держави. Важливим є дотримання рівнозначності (симетричності) формальних правил гри та неформальних, тобто щоб вони узгоджувалися з ціннісною орієнтацією. На цей момент напрям дій учасників політичної чи економічної сфери у більшій мірі зважає на неформальні норми. Це, у тому числі, формує в межах певних регіонів специфічне інституціональне середовище, що може мати суттєву різницю у порівнянні з середовищем усієї державної території. В цьому випадку імперативні норми трансформуються у угоди ситуативного плану або договори чи взагалі відбувається втрачання їх

юридичної сили. Тобто єдиним культурно-інституціональним ядром, що примножує число універсальних норм та сприяє зміцненню загальнодержавного середовища, руйнуються неформальні норми.

Таку ситуацію безумовно варто вважати серйозною культурно-інституціональною проблемою, що зашкоджуватиме реформуванню влади в контексті її децентралізації. Одним зі шляхів її розв'язання полягає в тому, щоб поєднати (втілити симетрію) формальну та неформальну практику, у яких відбувається узгодження реальних намірів із задекларованими цінностями, на противагу кланово-корпоративній (чи кланово-партійній) культурі, яка може сформуватися в деяких регіонах. Культурно-інституціональний чинник не має такої стабілізуючої дії, коли функціонує централізована влада. Однак вона суттєво посилюється за умов децентралізаційного процесу, адже центр влади залишається без певних адміністративних та матеріальних важелів впливу на стан справ у регіонах. Відтак головна роль має належати політиці, на врівноваженість якої суттєво впливають інституціонально-культурні чинники, завдяки яким відбувається об'єднання центру і регіонів. Мається на увазі не перелік культурних особливостей регіонів, а культура інституцій, яка повинна бути, загалом, універсальною для всієї держави, для всіх її регіонів. Якщо інституціональній культурі притаманна суттєва регіональна специфіка, це безумовно призведе до того, що інституціональний порядок фрагментується, попри тотожність формально юридичних норм, що його регламентує. А це вже імовірність, що почнеться регіональна хаотизація держуправління, яка є несумісною із децентралізацією (Чеховська А. Ю., 2018).

При спробі інтуїтивно оцінити культурно-інституціональне ядро регіонального аспекту нашої держави за напрямом «універсалізму – кланово-партійного корпоративізму», ми отримаємо очевидне підтвердження, що нинішнє становище далеке від універсального застосування інститутів у межах регіонального простору. Відсутній в нашій країні універсальний культурно-інституціональний простір об'єднується зі складовими, що

містить командно-адміністративний стиль, в тому числі це домінуючий централізований ресурсний перерозподіл; нероздільні влада та бізнес; наявна значна частка у межах державновладних відносин асиметричної неформальної економічної та політичної практики; орієнтування, що має український публічний менеджмент на лише адміністративну методологічну складову управлінської діяльності. Саме цими ознаками ядра інституціональної культури пояснюється виявлена до цього пасивна владна позиція щодо реформ, яка стосується децентралізації владної системи та деконцентрації ресурсу. На визначених раніше цінностях сформовано принципи нинішньої української інституціонально-політичної системи, що в ідеологічному (культурному, ціннісному) плані ще не є готовою до децентралізації публічного управління. Серед інших нематеріальних причин є також передумови, що формують політичну регіональну нестабільність та банальну нестачу матеріально-фінансового ресурсу, що загострює ризик виникнення децентралізаційних процесів.

Однак у зв'язку з політичною ситуацією (вересень 2014 р.) центр був змушений за короткий час вдатися до радикальних кроків націлених на непередбачену «децентралізацію» окремих українських територій. Зрозуміла річ, що вони мають ситуативний характер, адже їх спричинив політичний компроміс між центром та регіонами за умов жорсткого протистояння. Не будемо заглиблюватись у ці питання, лише зауважимо, що в результаті компроміс дав чи не найгірше рішення, якщо говорити про універсалізм інституціональної культури. Критерій такого оцінювання полягає в неповноцінності дії норм українського законодавства на певних територіях Донецької та Луганської областей (Шиян О. І., 2021). Очевидно, що таке становище спричинить формування на таких територіях трохи інакших чи зовсім інших інституціональних культурних відмінностей. Такі тенденції передбачаються і тим фактом, що очікування розгляду парламентом законопроекту про особливий статус м. Харків. В наданні особливого статусу зацікавлене і м. Одеса. Фрагментація може набути ще більш загрозливого

характеру, зважаючи на перспективу такого явища, як мілітаризація політики. У цьому випадку подальший процес фрагментації, що зазнає український культурно- інституціональний простір, матиме всі шанси через клановокорпоративний принцип стати неминучим.

Реформи в місцевому самоврядуванні та територіальній організації влади – це невід’ємна складова стратегічних перемін в нашій країні. Через децентралізацію влади Україна та пострадянська управлінська система вже суттєво змінилися. Отримавши повноваження та потужний фінансовий ресурс на місцевий рівень, територіальні громади змогли підвищити рівень своєї спроможності. Разом з тим, основою їхнього сьогоденного і майбутнього розвитку є саме свідоме та обізнане молоде українське покоління. Саме на ньому ґрунтується не лише сильна громада, але й міцна держава. Щоб розвинути потенціал молоді, варто оптимізувати кількісні показники (враховуючи демографічні тенденції) і підвищити якісні параметри (враховуючи те, як розвивається сучасна економіка, і перспективні орієнтири реформування) молодого населення (Коваль Г.В., 2018).

Молодіжній політиці за умов реформи місцевого самоврядування приділяється все більше уваги. Це пов’язано з тим, що молоде покоління як стратегічний ресурс країни є слабо зацікавленим у публічному управлінні та адмініструванні, а доволі низький рівень співпраці між центральними і місцевими виконавчими органами та громадськими об’єднаннями, які репрезентують інтереси молодих людей, не допомагає активізувати молодь. З урахуванням цього та міжнародного досвіду молодіжна політика може бути ефективною, якщо молодь буде активною та готовою вести партнерську взаємодію з місцевим самоврядуванням, утворюючи двосторонній рівнозначний зв’язок, де кожна сторона зможе взяти на себе відповідальність і нести її. Разом з тим, формувати молодіжну політику мають суб’єкти, на яких вона має безпосередній вплив, залучаючись персонально чи за допомогою представництва. Це уможливить передбачення нових підходів, прийомів та способів втілення ДМП, адже саме молоді люди мають сучасні

знання, ідеї, які максимально системно відповідають до тих запитів сьогоденного глобального середовища та безпосередніх громадських потреб. Отож, під час децентралізаційних процесів структури місцевого самоврядування повинні підтримувати молодь, допомагати реалізовувати молодіжні ініціативи. Місцеві управлінці мають зосереджувати увагу на таких речах як програми, концепції, стратегії та інші проекти, розроблені та ініційовані молодими громадянами.

Формування, розвиток і реалізація соціального потенціалу молодого покоління здійснюються під впливом трьох взаємозалежних факторів (Коваль Г.В., 2018)

1. Перший рівень – зовнішні об'єктивні впливи середовища на стан соціального потенціалу молодого населення. Фактори середовища включають чинники: економіко-географічного положення і природно-кліматичних умов місця проживання молодих людей, його природно-ресурсного і демографічного потенціалу, структури і спеціалізації господарства, фінансової забезпеченості, рівня соціально-економічної розбудови регіону.

2. Другий рівень – внутрішні «особистісні фактори», які людина бере ззовні (йдеться про сім'ю, друзів, знайомих, систему освіти), сама перетворює у власні елементи особистості (стосується моральності, духовності, освіченості, інтелігентності, творчості, трудової активності, ціннісних орієнтацій, мотивів поведінки, інтересів, потреб).

3. Третій рівень – коло «інституціональних факторів», пов'язаних із потребою забезпечити відносно стійкі соціальні зв'язки і відносини у суспільстві, втілені завдяки роботі головних соціальних інституцій, насамперед, інститутів соціалізації (сім'я, держава, освіта, релігія, армія, право, ЗМІ). У підсумку їхньої роботи молода особа засвоює ряд суспільних норм і цінностей, а також модифікує відповідно до власних цілей.

Консолідує зусилля, націлені на те, щоб створити належні умови для того, щоб молодь інтелектуально, морально, фізично розвивалася,

реалізовувала свій освітній і творчий потенціал, можна отримати змогу формування в людей, в першу чергу в молодих, зацікавленості до державного управління та адміністративної діяльності й ефективного підходу до реалізації головних задач децентралізації: надавати якісніші послуги населенню, зробити діяльність владних держструктур та місцевого самоврядування результативнішою, наблизити послуги до їхніх споживачів, зробити дії держадміністрації прозорішими, активно залучати людей до ухвалення рішень, консолідувати бюджетну політику, розвивати ресурсну базу структур місцевого самоврядування. Тож не дивує, що зараз пріоритетними завданнями, що стоять перед державною молодіжною політикою, є такі: активізувати залучення молодих людей до суспільно-політичного життя, активізуючи їхню участь у формуванні та провадженні ДМП, долучаючи до роботи у владних державних структурах та місцевому самоврядуванні; забезпечити участь молодого покоління у розбудові громадянського суспільства (Бородін Є. І., 2018).

Якщо говорити про реалізацію Стратегії розвитку ДМП, забезпечення ефективних процесів реформування в нашій країні, насамперед, децентралізації, то Міністерство молоді та спорту України та органи місцевого самоврядування, представники громадськості, молодого покоління розробили і схвалили на засіданні колегії відомства 21 грудня 2017 року та рекомендували до запровадження модель втілення ДМП за умов децентралізаційних процесів. Завдяки такій структурно-функціональній моделі відбувається формування нового підходу – від «роботи з молодими людьми» до «залучення молоді». В її основі лежить міжсекторальна взаємодія та врахування територіальних особливостей роботи з молоддю згідно з її конкретними потребами на рівні ОТГ. В молодіжній політиці поєднуються всі аспекти відповідальності з молодіжної роботи: щодо освіти, влаштування на роботу та ринку праці, культурного розвитку, соціального захисту, тоді коли на загальнонаціональному рівні відбувається формування стратегії, вдосконалення нормативно-правової бази тощо.

Як вже зазначалося, у зв'язку з тим, що зазначена Стратегія була прийнята, та з ціллю створити умови для того, щоб формувалася конкурентоспроможна, суспільно активна й національно свідомо молодь, відновлюючи та покращуючи соціальні ліфти, роблячи молодіжну політику ефективнішою, вдосконалюючи правові, соціально-економічні, науково-дослідницькі, організаційні умови вдалої соціалізації і самореалізації молодих українців, використовуючи її творчий потенціал задля суспільного розвитку. 2014 року був розроблений проект Концепції Державної програми молодіжної політики на період до 2020 року, вдосконалюючи яку 2016 року Кабмін схвалив Концепцію Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки, яка націлена на створення сприятливих умов для того, щоб українська молодь розвивалася і самореалізовувалася, формувалися її громадянська позиція та національно-патріотична свідомість. Розробники вважають, що виконуючи Програму, можна збільшити кількість молодих людей, які залучатимуться до молодіжних програм та заходів, покликаних розв'язувати актуальні проблеми молодого покоління (Бородін Є. І., 2018). Програма передбачає певні пріоритетні напрями, відповідно до яких слід: формувати громадянську позицію і займатися національно-патріотичним вихованням; пропагувати серед молодих людей здоровий спосіб життя; розвивати неформальну освіту; забезпечувати зайнятість молодого населення; надавати житло молодим людям та партнерську підтримку тим з них, хто мешкає на тимчасово окупованих українських територіях, та внутрішньо переміщеним особам.

Щоб державна молодіжна політика була успішною, необхідно врахувати сталі традиції роботи з молодими людьми у різних країнах. Вдосконалити форми об'єднання молодих осіб, щоб реалізувати загальні наміри, згідно з ключовим документом Ради Європи – «Порядком денним 2021», нині це особливо перспективне завдання. Відповідно до європейського формату реалізації таких заходів слід органічно поєднати різні форми роботи за методикою неформального навчання (стосується семінарів, тренінгів,

навчальних сесій тощо). Це має значення ще й через те, що молодь доволі сильно підтримує бажання України стати членом Європейського Союзу (Артеменко І. В., 2018).

Отже, орієнтир молодіжної політики в умовах децентралізаційних процесів має полягати в тому, щоб сформувати комфортне середовище для життєдіяльності та розвитку молодого покоління в межах громад. До пріоритетних же напрямків її втілення належать такі: забезпечити належний рівень фінансового та кадрового забезпечення, розвивати молодіжну інфраструктуру й залучати молодь до розробки й ухвалення рішень та контролю за їхньою реалізацією.

Таблиця 3.1
Динаміка кількості громадських об'єднань в Україні
у 2016–2021 рр.

Недержавні організації	Рік						Відхилення 2 +/-
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Громадські організації	74500	77286	75828	70321	75988	80461	5961
Молодіжні громадські організації	5450	4765	-	-	-	-	-
Дитячі громадські організації	1610	1344	-	-	-	-	-
Спілка об'єднань громадян	-	-	-	753	990	1254	-
Релігійні організації	24720	25475	24957	23261	24072	25223	503
Профспілки та об'єднання профспілок	28852	29724	28890	26321	26899	27601	-1251
Творча спілка (інша професійна організація)	278	298	277	-	292	311	33
Благодійні організації	14055	14999	15934	15384	16837	17726	3671
Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків	15018	16213	15992	17109	26080	27999	12981
Органи самоорганізації населення	1426	1503	1372	1415	1497	1552	126

Зараз у нашій країні переважає неформальна форма громадянської активності молодих людей. Як протиположна посиленню активного громадянського руху молодого населення, що спостерігаємо упродовж останнього часу, молодь все ще слабо (як і раніше) долучається до відповідних ГО. Результати дослідницької роботи «Молодь України – 2021» показали, що тільки 2 % молодих українців числяться у молодіжних організаціях і 7 % інколи є відвідувачами їхніх заходів. Приблизно третина молодих українців (35 %) не знає про те, що в нашій країні існують та діють молодіжні громадські організації, 34 % знають тільки про існування таких організацій, 21 % поінформовані щодо їхньої діяльності завдяки медіа, але не відвідують відповідні заходи (Артеменко І. В., 2018).

Таку ситуацію продовжуємо спостерігати і зараз. Відповідно до результатів дослідницької роботи «Молодь України – 2021» сучасна молодь не бере участь у молодіжних заходах, перш за все, через брак часу (39,2 %) та суб'єктивні уподобання (33,9 %); разом з тим 17,5 % молодих громадян, на питання «Чому Ви не долучилися до жодного зазначеного молодіжного заходу?», сказали, що не змогли відшукати якісь відомості щодо таких заходів в їхньому місті, а 16,8 % молодого населення вважає, що такі заходи є нецікавими для їхньої вікової категорії.

Вище перелічені показники є вираженням обмеженості або відсутності інформаційної забезпеченості молодіжних громадських організацій та низького рівня задіяння молодих осіб до молодіжних проєктів.

Відповідно до даних дослідницької роботи «Молодь України – 2021», в першу чергу, опитані молоді люди хотіли б бути відвідувачами спортивних (35,7 %) та профорієнтаційних заходів (31,7 %), потім різноманітних заходів, де можна розвивати лідерські якості та здійснювати власний проєкт (26,5 %), творчих заходів (25,9 %) та навчальних заходів щодо того, як організувати та вести власну справу (23,5 %), і тільки потім – стосовно того, як проводити вільний час (14,4 %) та займатися громадською і волонтерською діяльністю

(10,4 %) (Кульчій І. О., 2017).

Молоде покоління активно підтримує реформи в нашій країні. Так, з травня 2018 р. Міністерство молоді та спорту разом з Українською академією лідерства та підтримкою проекту USAID «Підтримка організацій-лідерів у протидії корупції в Україні «ВзаємоДія» (SACCI) почало реалізовувати проект «Державотворець», покликаний ознайомити молодь із роботою публічної адміністрації та державотворенням, спонукати її до участі у розробці, ухваленні рішень управління і контролі за їхньою реалізацією, у тому числі стосовно того, як дотримується антикорупційне законодавство, стимулювати подальшу професійну діяльність на держслужбі та службі в місцевому самоврядуванні, організовуючи освітньо-профорієнтаційні стажування (Кульчій І. О., 2017)..

У той же час, згідно з Постановою Кабміну від 23 травня 2018 р. відбувся старт пілотного проекту, відповідно до якого запроваджується Національна програма стажування у структурі центральних виконавчих органів. В межах цього проекту має відпрацьовуватися механізм участі молодих людей у стажуванні в структурі міністерств, інших центральних виконавчих органів, а також Секретаріату Кабінету Міністрів України. Координувати пілотний проект належить Міністерству економічного розвитку і торгівлі, як його ініціатору.

Відповідно до умов відбору потрапити до прозорого конкурсу на стажування можуть лише молоді люди із числа студентів ВНЗ, які завершують навчання за ступенем «бакалавр», «магістр» або отримали вже такий диплом менше ніж за п'ять років до того, як стартувала програма. Претендентам треба вміти вільно використовувати державну мову та одну з офіційних мов такого органу як Рада Європи.

У кінці червня 45 стажерів приступили до роботи в структурі міністерств та Секретаріату Кабміну, як передбачає Національна програма стажувань. Робота стажерів відбуватиметься під орудою керівників стажування: заступників міністрів, директорів департаментів та генеральних

директорів директоратів. В учасників Національної програми буде можливість залучитися до розробки політик, аналізу інформації та офіційних документів, підготовки презентацій та інформаційний довідок (Кульчій І. О., 2017).

Тривалість пілотного проекту обмежена 30 вересня. Коли ж він завершиться, Уряд одержить низку пропозицій стосовно того, як вдосконалити законодавство щодо стажування молодих українців, та розгляне можливість запустити Національну програму стажування на загальнодержавному рівні. Завдяки цій Національній програмі «молоді, амбітні фахівці зможуть залучитися до роботи на держслужбі», що є «особливо важливо для реалізації першочергових задач Уряду в межах реформи державної служби в Україні».

В Україні мало початок і впровадження унікальної освітньої програми «Публічне адміністрування у сфері молодіжної політики» щодо навчання спеціалістів для налагоджування результативної співпраці з молодіжними організаціями. У березні 2021 року було проведено її офіційну презентацію «Освітньо-аналітичним центром розвитку громад» за участі Тернопільського національного економічного університету, Комітету ВР України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму разом з Міністерством молоді та спорту при підтримці Програми «U-LEAD з Європою».

Участь у пілотному проекті «Публічне адміністрування у сфері молодіжної політики» візьмуть 20 представників 8 об'єднаних територіальних громад на заході України. Проект буде представлено учасниками владних органів місцевого рівня (50 %), ще 50 % сформовано лідерами громадських об'єднань. Вікова категорія складає 20 - 35 років.

Програма «Публічне адміністрування у сфері молодіжної політики» є унікальною, в тому числі, і через те, що серед її учасників будуть і особи, що є представниками місцевої влади на місцях і представниками активної молоді, що будуть вчитися взаємодіяти. Поміж сесіями, що передбачає навчальна програма, учасниками проекту реалізовуватиметься ряд завдань у

межах своїх громад, а фінальний результат участі в проекті передбачається у вигляді випускної роботи, тема якої торкатиметься напрацювання концепцій розвитку молодих осіб у межах власних громад.

Навчальною програмою проекту включається три сесії, що вимірюються академічними годинами та дистанційними годинами, число кожних із них при цьому дорівнює ста. До процесу навчання залучатимуться провідні науково-педагогічні працівники, керівники та менеджери громадських об'єднань, народні депутати та представники Міністерства молоді та спорту.

Ціллю першої сесії буде допомогти слухачам опанувати знання з ювентології та соціальної психології. Аудиторія також займеться розглядом співробітництва з представниками деяких субкультур молоді, вивченням управлінської психології, стратегії та тактики побудови керівницького та лідерського іміджу. Друга сесія орієнтуватиме слухачів переважно на вивчення правових основ і менеджменту, організації роботи молодіжних організацій, інформаційно-управлінських технологій. На третій сесії буде відбуватися безпосереднє формування знань та практичних навичок, пов'язаних із провадженням ДМП: дізнатися як організовується робота служб у справах молоді, як працюють молодіжні громадські організації, вивчати інструментарій залучення молоді до управління громадою (Кульчій І. О., 2017).

Отже, на національному рівні центральний орган виконавчої влади, що передбачає створення та впровадження молодіжної політики, це Міністерство молоді та спорту, що за децентралізаційних умов має здійснювати ряд функцій, серед яких:

- забезпечування нормативно-правової сфери;
- визначення положень стратегічного розвитку та пріоритетних напрямів, що включає молодіжна політика;
- сприяти підвищенню кваліфікаційного рівня молодих спеціалістів;

- методичне забезпечення, враховуючи міжнародний досвід та кращі практичні розробки;
- фінансове забезпечення чи участь у залучуванні інвестицій для втілення проектів, програм та ін.

Повинна передбачатися відповідальна позиція регіонального рівня щодо реалізації молодіжної політики у рамках напрямів національного рівня, в тому числі, йдеться про Державну програму «Молодь України». Може бути запропоновано та ухвалено програми регіонального значення, що враховують потреби молодих людей конкретної місцевості.

Місцевому рівневі характерне передбачення децентралізацією збільшення відповідальності на місцях, перерозгляд способів втілення молодіжної політики на відповідних рівнях згідно з функціями головних учасників.

Інакше кажучи, коли відбувається децентралізація, щоб зберегти й нагромадити людський потенціал ОТГ як те, на чому базується її соціально-економічний розвиток, необхідно створити умови для самореалізації молодих громадян. Для цього треба визначити сучасний європейський принцип залучення молоді до життя громади у якості пріоритетного напрямку роботи влади на місцях, для практичного втілення якого ОТГ повинна мати достатні ресурси і повноваження, щоб розв'язувати місцеві молодіжні проблеми у головних сегментах (у тому числі, ефективно управляти освітньою системою відповідно до місцевих потреб, коли нині серед молодого покоління вища освіта стає все менш престижною, а її наявність не гарантує успішну професійну самореалізацію на ринку праці; забезпечувати охорону здоров'я; допомагати молоді належно працевлаштовуватися, адже обмежені доходи по закінченню навчання не дають вдало почати трудове життя, коли молоді люди змушені братися за роботу, невідповідну до їхніх потреб і професійної підготовки; забезпечувати житлом; надавати соціальні послуги та ін.) і координувати міжвідомчу та міжсекторальну взаємодію задля інтересів молодого населення (зокрема, керівники органів місцевого самоврядування

мають відігравати значнішу роль у координації та співробітництві фахівців, що представляють різні галузі та сектори), а також підтримувати наявні та розвивати нові складники молодіжної інфраструктури (молодіжні центри, підрозділи адміністративно-організаційної та осередки практичної діяльності).

3.2. Напрями вдосконалення державної молодіжної політики в Україні

В контексті сучасних глобалізаційних процесів спостерігається якісно новий підхід до розуміння молодіжної політики та впливу на неї суб'єктивних та об'єктивних факторів. Молодіжну політику окреслюють як роботу, здійснювану усіма суспільними інститутами, зокрема партіями, громадськими організаціями, іншими інститутами громадянського суспільства, щоб молодь соціалізувалася та інтегрувалася до суспільних процесів. Водночас, державною молодіжною політикою є політика, діяльність країни, її інститутів, націлена на молоде населення, підростаюче покоління, наявні закріплені у законодавстві ідеї щодо того, яку роль і місце має молодь у поступовому суспільному розвитку, а також різноманітні державні заходи, покликані реалізувати ці ідеї.

Нагадаємо, що державна молодіжна політика – провідний напрям діяльності держави, ціллю якого є створити правові, економічні, соціальні, організаційні умови, в яких би реалізовувалася молодь, розвивалися молодіжні організації та інститути громадянського суспільства, які діють у сфері вирішення проблем сучасної молоді. В аспекті розгляду змісту державної молодіжної політики варто зазначити, що вона передбачає наявність розвиненої системи координації діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інституцій громадянського суспільства на різних етапах розробки та втілення такої політики.

А отже, молодіжна політика спрямована на те, щоб: забезпечити

справжню рівність у правах, обов'язках і соціальній перспективі молодого покоління та інших соціальних груп, але не за їхній кошт; зробити молодих людей соціально захищеними, розв'язувати їхні різноманітні соціально-політичні, економічні, духовні проблеми, а також створити необхідні стартові можливості, щоб молодий громадянин міг влаштувати власне життя, адаптуватися в ньому, саморозвиватися і самореалізовуватися; підтримувати й стимулювати основні суспільно-корисні ініціативи, висунутими власне молодим населенням, молодіжними організаціями і рухам, що прагнуть допомогти розв'язувати як виключно молодіжні, так і загальні проблеми. До основних завдань вітчизняної ДМП належать такі: створити гарантовані соціально-економічні, політичні та інші необхідні стартові умови для соціалізації молодих людей; приділяти увагу проблемам, запитам, інтересам молоді – не за рахунок решти верств населення; координувати зусилля, докладені державними органами, партіями, організаціями, об'єднаннями, рухами, соціальними інститутами, щодо забезпечення умов, яких потребують розвиток і самореалізація молодих громадян; гарантувати соціальну захищеність молодого населення.

В контексті інтеграції українського суспільства в світове співтовариство, особливої актуальності набуває вивчення процесів глобалізації в молодіжному середовищі, оскільки молодь визначається як «потенціал готовий до будь-яких перетворень та змін». Це пояснюється тим, що в рамках глобального знання, глобальних комунікацій та технологій сучасна молодь соціалізується. Відбувається свого роду соціальна диференціація, заснована на розриві між тими, хто добре володіє технологічними інноваціями і має до них доступ, і тими, хто не має таких знань і, відповідно, повного доступу. Цей розрив, у свою чергу, приховує нові ризики та виклики глобалізації.

Ми вважаємо, що важливий аспект розвитку та становлення молодого покоління – це освітній потенціал. Визначення освітнього потенціалу з огляду на те, які рівень і якість має отримана освіта; його загальна,

професійна чи інша спеціальна спрямованість; різноаспектні кількісні та якісні параметри професійно-кваліфікаційної структури освітньої сфери та сфери зайнятості. Існує тісний взаємозв'язок освітнього потенціалу молоді та трудового потенціалу. Освітній і трудовий потенціали та їхнє формування в житті молоді є дуже значимими, адже на освіті і трудовій діяльності базується самореалізація молодих осіб.

Коли формується трудовий потенціал молодого населення, особливо важливою стає система профосвіти, яка має гарантувати, що:

- молодим людям буде надана якісна професійна підготовка;
- молодь отримуватиме практичні навички відповідно до обраних спеціальностей;
- установи профпідготовки будуть територіально доступними;
- відбуватиметься співпраця з родичами учнів та рештою організацій, які контролюють їхню поведінку;
- учні отримуватимуть додаткові професійні навички і знання;
- завдяки індивідуальному підходу до учнів виявлятиметься їхній трудовий потенціал;
- формуватиметься трудова мотивація та громадянська позиція молодих людей;
- відбуватиметься співробітництво із потенційними працедавцями;
- створюватимуться навчально-виробничі комбінати, де учні проходять первинне трудове навчання і практику.

Крім того, динамізм суспільного розвитку, глобалізаційні виклики потребують зосередження уваги науковців до питань кадрового забезпечення та сприяння його ефективності.

Між кадровою політикою держави та державною молодіжною політикою існує пряма взаємозалежність, яка проявляється не лише в оптимізаційній взаємодії, а й наслідках впровадження тих чи інших змін. За таких умов позиція О. Теличко відносно того, що «оптимізація кадрової

політики виступає одним із основних механізмів підвищення ефективності державної молодіжної політики» є беззаперечною, оскільки молодь – це той потенційний кадровий склад держави, який забезпечує її розвиток, виступаючи при цьому визначальною ланкою державно-управлінського механізму, впровадження реформ та досягнення поставлених цілей. Відтак, зовсім не дивно, що молодіжна політика – це невід’ємна частина загальнодержавної діяльності із приводу всебічного розвитку молоді, яка включає в себе не лише діяльність держави, але і партій, громадських рухів, церкви і інших соціальних інститутів, які зі своєї загальної політики виділяють її молодіжні аспекти (Теличко О. А., 2016).

На підставі вище викладеного виникає потреба у розгляді кадрового забезпечення та визначені його складових.

Серед науковців існують різні підходи до розуміння кадрового забезпечення. Так, з позиції Т. Є. Кагановської кадрове забезпечення – це управління діяльністю з наповнення організаційних структур системи державного управління відповідними за професією та кваліфікацією кадрами задля надання можливості функціонування держави та її органів у відповідності до вимог Конституції України, що призводить до виникнення окремого виду правовідносин - адміністративних. В той час, як А. М. Ключко стверджує, що кадрове забезпечення – це функція адміністративної діяльності, спрямована на реалізацію завдань щодо управління персоналом. Але всі зазначені твердження зводяться до того, що кадрове забезпечення спрямоване на організацію роботи по підборі персоналу й безпосередньої роботи із ним. В контексті молодіжної політики до кадрового забезпечення, на нашу думку, слід віднести й підготовку персоналу. Дана складова має передбачатися й кадровою політикою, під якою слід розуміти цілеспрямовану, розраховану на тривалий період стратегічну діяльність з формування, збереження, розвитку та використання людських, трудових, кадрових ресурсів, а також ресурсне забезпечення її реалізації (Теличко О. А., 2016). В той час, під державною кадровою політикою

розуміється система офіційно визнаних цілей, завдань, пріоритетів і принципів діяльності держави з організації та регулювання кадрових процесів і відносин.

Кадрове забезпечення будучи багатограним, збірним явищем має відповідну структуру, яка складається із: методів, функцій, принципів, котрі й передбачають основні вихідні положення кадрового забезпечення, основні напрями його реалізації та прийоми і способи, які використовуються для виконання функцій кадрового забезпечення. При цьому функціями кадрового забезпечення є: створення умов для комплектування висококваліфікованими кадрами, навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів; сприяння впровадженню новітніх методів і форм роботи з кадрами, розвитку ділових та моральних якостей працівників; надання сприяння в працевлаштуванні випускників; балансування потреби в кадрах на основі прогнозів стратегічного розвитку регіонів і підготовкою фахівців у вузах; моніторинг ринку праці; проведення аналізу результатів діяльності регіону відносно його кадрового забезпечення; вирішення соціально- побутових проблем працівників, питань надання встановлених чинним законодавством пільг та допомоги тощо.

Таким чином, на підставі здійсненого нами дослідження встановлено, що кадрове забезпечення будучи складовою частиною кадрової політики держави, є основою реалізації молодіжної політики й полягає у впровадженні затвердженої громадськістю та владою державної кадрової політики шляхом забезпечення роботодавців висококваліфікованими кадрами та вжиттям заходів щодо впорядкування кадрових процесів з метою забезпечення функціонування держави з врахуванням сучасних суспільних викликів.

Системі органів держуправління, спрямованого на молодіжну сферу в нашій державі притаманна досить розвинена структура та наявність значних повноважень. Але не завжди така розвинена структура є адекватною стану об'єктів управлінської діяльності, а повноваження часто не забезпечені достатніми ресурсами. Так, головні повноваження щодо створення та

впровадження державної молодіжної політики має Президент України. Але Адміністрації Президента України – органі, що забезпечує виконання президентських повноважень – притаманна відсутність підрозділів молодіжної політики. У парламенті України спостерігаємо протилежну ситуацію: тут забезпечена наявність усіх підрозділів, але повноваження Верховної Ради здебільшого обмежені окресленням загальних положень та нормативно-правових основ, що має державна молодіжна політика. Велика частина повноважень органів виконавчої влади та Кабміну щодо управління, яке скероване на молодіжну сферу є практично не реалізована, адже спеціальне міністерство не було навіть створене. Центральному органу виконавчої влади, що відповідає за молодіжну сферу, належить відповідальність і за сферу спорту, що зумовлює залишковий принцип фінансового забезпечення молодіжної політики.

Система владних органів на місцях навпаки має потужну розвинену мережу підрозділів втілення молодіжної політики. Але законодавством України відводиться дуже скромне значення для цієї ланки управлінської системи. Так, місцеві держадміністрації не мають необхідної незалежності щодо дій, спрямованих на молодіжну сферу. Радами місцевого рівня взагалі не передбачені повноваження щодо молодіжної політики, а усі їхні обов'язки поширюються здебільшого на організаційне та соціальне забезпечення молодих людей.

А. Васильєв зазначає, що у структурі Адміністрації Президента України не існує спеціалізованого підрозділу, який би опікувався молодіжною сферою. Хоча існує ціле управління, яке забезпечує діяльність Уповноваженого Президента України з прав дитини. Така надзвичайно підвищена увага до прав дитини виглядає недостатньо логічною на фоні фактичного ігнорування молодіжної сфери. Сьогодні саме молодь є найбільш динамічною соціальною групою в Україні, відкритою до нововведень та спроможною до значних вчинків. Збільшення економічної активності молоді зробить її впливовою верствою населення України. А можливе зростання

політичної активності молоді гарантовано не минеться без наслідків для будь-якої влади чи партії при владі. Тому в Адміністрації Президента України життєво необхідно утворити спеціальний підрозділ, який би опікувався питаннями молоді та молодіжної політики (Теличко О. А., 2016).

Утворення такого підрозділу можливе на базі вищезгаданого управління, що забезпечує діяльність Уповноваженого Президентом України з прав дитини. Молоді притаманна не менша кількість прав ніж дітям, та при цьому не надто більше засобів їх захисту, тому молодому поколінню теж потрібна ретельна опіка Президента України. Разом з тим, порушення прав молодих людей можуть мати куди гірші наслідки, ніж порушення дитячих прав. А захист прав молодих людей у рамках економічного поля сприятиме формуванню в нашій державі прошарку активного економічно суспільства, що може викликати значне підвищення заможності населення та покладе початок виправленню тяжкої шкоди, що завдала сучасна економічна криза.

Так, повністю виправданими є процеси перетворення управління за підтримки Уповноваженого Президента України з прав дитини на особливий підрозділ Адміністрації Президента України з молодіжної політики. Такий підрозділ не повинен обмежувати свою дію забезпеченням захисту прав молодих людей та дитячих прав. Цим підрозділом повинно забезпечуватися виконання усього кола президентських повноважень щодо створення та впровадження молодіжної політики держави. Цим підрозділом повинна надаватися експертна оцінка українських законів молодіжних питань, які прийняла Верховна Рада та подала на підпис Президенту України. Саме цим підрозділом має аналізуватися ситуація молодіжної сфери й готувати висновки експертів для президента стосовно утворення або усунення центральних органів, які забезпечує виконавча влада України, що дбають про молодіжну сферу, та стосовно призначень чи звільнень керівництва цих владних органів. Виконання таких завдань, покладених на спеціалізований підрозділ Адміністрації Президента України дасть змогу для забезпечення високого рівня кваліфікації та компетентності цього процесу та значного

підвищення якісного показника рішень сфери управління, які приймаються президентом.

Окремий напрямок роботи, що включає спеціалізований підрозділ Адміністрації Президента України, що спрямований на молодіжну сферу, має бути контроль за втіленням державної молодіжної політики. Цим підрозділом має забезпечитися реалізація функції контролю президента. В першу чергу слід здійснювати перевірку узгодженості роботи органів державного управління з положеннями, що містить державна молодіжна політика, про які ми згадували до цього. Зосереджування контрольних повноважень сфери компетенції спеціалізованих підрозділів Адміністрації Президента України дасть можливість досягнути високого рівня кваліфікації та компетентності цього процесу.

Щоб удосконалити організаційний механізм, за яким функціонує ринок праці та забезпечується працевлаштування молодих людей, необхідно:

- удосконалити роботу центрів зайнятості, запровадити єдині прозорі правила щодо обслуговування населення на ринку праці, поліпшити їхню якість з ціллю поступово втілювати європейські стандарти;
- сформувати налагоджену та доступну інформаційну систему щодо того, які ситуація на ринку праці, попит та пропозиція трудового ресурсу та умови зайнятості;
- сформувати розгорнуту систему методичних організаційних заходів (молодіжні комітети, кадрові агентства, бізнес-інкубатори, консультаційні центри тощо), яких вживають на ринку праці щодо молоді;
- розробляти та реалізовувати цільові програми у сегменті зайнятості молоді;
- удосконалювати взаємодію та координацію роботи між всіма суб'єктами ДМП на ринку праці, щоб забезпечити повну та ефективну зайнятість молодого населення в регіоні;
- вивчити позитивний досвід в аспекті зайнятості молоді інших країн

та інших українських регіонів та запровадити його;

- запроваджувати наукові дослідження молодіжного ринку праці та перспективних напрямків його розбудови з ціллю зробити молодіжну політику зайнятості більш науково обґрунтованою;

- розробити довгострокову стратегію молодіжної політики на ринку праці, відповідні їй програми та заходи;

- розробити пропозиції по вдосконаленню чинної законодавчої бази щодо молодіжної зайнятості на базі прийнятих нормативів, продиктованих міжнародними трудовими стандартами, та враховуючи стратегічні потреби формування якісних трудових ресурсів та ефективної зайнятості в нашій країні та її регіонах.

Отже, для вдосконалення структурного складу владної системи, що опікується питанням молодих людей, потрібно створити в межах Адміністрації Президента України особливий підрозділ, спрямований на діяльність молодіжної сфери. Створення такого підрозділу слід реалізовувати на основі управління забезпеченням роботи Уповноваженого Президента України з прав дитини методом розширення його повноважень. Цим підрозділом має забезпечитися здійснення президентських функцій щодо втілення молодіжної політики та розробка положень, що включала б молодіжна політика держави, її контроль та втілення.

Надзвичайною актуальністю для наступного розвитку української держави відзначається питання вдосконалювання організаційно-правових механізмів, що забезпечують державну політику щодо молодіжного ринку праці. Статистика зайнятості суспільства в Україні останніх років дає змогу для визначення переліку головних проблемних питань втілення державної політики, спрямованої на зайнятість молодого покоління.

На сьогодні в Україні сформовано структуру для координації молодіжної політики. На загальнодержавному рівні координація молодіжної політики в Україні Здійснюється Верховною Радою України, зокрема Комітетом Верховної Ради України з питань молодіжної політики, фізичної

культури і спорту відповідною структурою та Кабінетом Міністрів України, через уповноважений центральний орган виконавчої влади – Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту. У системі місцевих органів державної виконавчої влади сформовано структурні підрозділи, які відповідно до компетенції забезпечують реалізацію державної молодіжної політики, відповідаючи за її стан і розвиток. На обласному рівні функціонують відповідні управління у справах сім'ї та молоді (або ж управління у справах сім'ї, молоді та спорту тощо) облдержадміністрацій, які є структурними підрозділами облдержадміністрацій, підзвітні і підконтрольні голові облдержадміністрації та Міністерству України у справах сім'ї, молоді та спорту.

Згідно з положенням, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України, Міністерство праці та соціальної політики України забезпечує участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері зайнятості, соціального захисту, соціального страхування, оплати, нормування та стимулювання праці, охорони праці, умов праці, пенсійного забезпечення, соціального обслуговування населення, соціально-трудова відносин, координує діяльність щодо реалізації державних і регіональних соціальних програм тощо.

Цю службу можна вважати такою, що безпосередньо виконує державну політику зайнятості. Слід зазначити, що при її створенні були враховані найкращі надбання світового досвіду і міжнародних норм. В тому числі, державною службою зайнятості передбачено надання молоді таких соціальних послуг, як підбір відповідного робочого місця та сприяння працевлаштуванню, зокрема і через надавання дотацій роботодавцям, інформаційні і консультаційні послуги, підтримування молодіжних ініціатив підприємницької сфери виплатами одноразових допомог у зв'язку з безробіттям, професійною підготовкою та перепідготовкою, підвищенням фахової підготовки та забезпеченням професійної орієнтації, залученням до громадських робіт, які оплачуються та матеріальною допомогою при

безробітті. Проте слід зазначити і ряд очевидних недоліків. В тому числі, цією службою ведеться реєстр тільки тих непрацевлаштованих осіб, що самі звернулися по допомогу до цієї установи, а отже, до обліку не включаються велика кількість громадян, що питання власної незайнятості з певної причини вирішують у інший спосіб або через зневіру і зовсім не шукають місце праці.

Отже, за роки незалежності в Україні було створено інституційну систему, що забезпечує регулювання зайнятості молоді. На державному рівні цим займаються відповідні міністерства, на місцевому діють профільні управління. Для реалізації державної політики зайнятості населення (і молоді в тому числі) створена державна служба зайнятості, діяльність якої здійснюється під керівництвом Міністерства праці та соціальної політики України, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

В системі виконавчої влади принаймні три міністерства займаються працевлаштуванням молоді. Це Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту; Міністерство праці і соціальної політики України; Міністерство освіти і науки України. Але іноді політика, яку забезпечують ці міністерства, є недостатньо скоординованою. Тому особливої актуальності сьогодні набуває питання організаційного удосконалення системи регіонального управління зайнятістю, зокрема, визначення його регіональної структури (Борданова Л. С., 2021).

Ми вважаємо, що потрібно створити єдиний координаційний орган, що буде співпрацювати з органами таких Міністерств та з Державним центром зайнятості, місцевим самоврядуванням та рядом комерційних структур з питань зайнятості молодих людей.

Цікавим є і те, що на регіональному рівні вже створено інститути, мета яких схожа на координацію питання зайнятості молодих людей. Йдеться про дію молодіжних центрів праці. Їх діяльність ще потребує узгодженості на державному рівні. Разом з тим, потрібно зазначити, що робота відомства управління кар'єрою молодих людей не має повторювати функції

державного центру зайнятості. Такими структурами має врегулюватися неузгодженість та розбіжність, що виникає при втіленні державної молодіжної політики.

Таке вдосконалення структури управління працевлаштування молодих осіб, як ми вважаємо, є відображенням співробітництва між рядом установ, підприємств та об'єднань та відомством управління молодіжної кар'єри для створення партнерського механізму й розробки стратегій розвитку.

Удосконалення структур держуправління працевлаштування молодих людей вимагає включення нормативно-правовою базою спеціального нормативу про відомство управління кар'єрою молодих громадян. Згідно з ним, формування цього відомчого органу має відбутися на рівні держави для майбутнього запровадження політики зайнятості молодих людей, заохочування активних ділових та трудових дій, конкурентоспроможного становища молодих спеціалістів на ринку праці. Відомству призначається роль державного органу, що займається координуванням процесів молодіжного ринку праці.

Робота відомства пов'язана з координуванням різноманітних проектів стосовно працевлаштування молодих кадрів. При ділових відносинах з Міністерством освіти і науки України, Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту і Міністерством праці і соціальної політики України, відомством має здійснюватися контроль молодіжних центрів праці державного рівня.

Це дасть змогу забезпечення оптимальних передумов для зацікавлення владних органів на місцях щодо розвитку й підтримки підприємницької діяльності, в першу чергу, це стосується безробітних та представників суспільства, зокрема і молодих.

Важливий фактор для зайнятості молодого населення – його кваліфікаційна готовність до майбутньої працевлаштованості. Молодими людьми часто відчувається брак практики, оскільки наявну теоретичну базу дуже важко втілити в практичному плані, що зумовлює необхідність зміни

застарілих підходів до навчального процесу, що має формуватися не тільки на енциклопедичних знаннях та заучуванні теоретичних матеріалів.

Л. Борданова пропонує наступні кроки для забезпечення ефективного функціонування діючих та створених нових робочих місць (Борданова Л. С., 2021):

- забезпечити розвиток економічної системи регіону, удосконалити її структуру, освоїти перспективні напрями економічної діяльності;
- динамічно впроваджувати інноваційні процеси;
- провести паспортизацію робочих місць, щоб оцінити їхній технічний стан, умови праці та наскільки вони привабливі сучасним працівникам, зокрема молодим людям;
- зробити якіснішими наявні робочі місця, щоб забезпечити гідні умови праці, модернізуючи їх, реконструюючи, роблячи безпечнішими;
- створювати нові робочі місця, розраховані здебільшого на висококваліфіковану робочу силу, з привабливим рівнем оплати та умов праці;
- впровадити моніторинг робочих місць;
- надавати пільги працедавцям на формування нових вакансій для молодих громадян;
- фінансово та організаційно підтримувати молодь у підприємницькій діяльності;
- ширше використовувати гнучкі і нетрадиційні форми зайнятості людей;
- надавати молодим людям перше робоче місце згідно з чинним законодавством.

Щоб формувалася молода робоча сила, яка б за кількісними та якісними показниками відповідала вимогам сучасного ринку праці, необхідно:

- запроваджувати маркетингові дослідження ринку праці та

визначати, що потрібно економіці регіону: якими мають бути кваліфікація та спеціальності робочої сили;

- вивчати попит громадян на освітні послуги, що надаються ПТНЗ, вищими навчальними закладами будь-якого рівня акредитації (спеціальності та професії);

- удосконалити систему профорієнтації молоді у відповідно до того, яких кадрів потребує регіон;

- формувати щорічне розгорнуте державне замовлення на підготовку фахівців певних спеціальностей та кваліфікаційних рівнів;

- суттєво якіснішим зробити профнавчання, модернізувавши матеріально-технічну базу навчальних закладів, провівши їхню комп'ютеризацію, впроваджувати нові освітні технології, посилювати зацікавленість та відповідальність професорсько-викладацького складу закладів освіти у покращенні якості навчального процесу;

- посилити практичну підготовку в ПТНЗ та ВНЗ;

- забезпечити тісну взаємодію між навчальними закладами, роботодавцями та центрами зайнятості, коли необхідно визначити напрямки та обсяги підготовки фахівців, сформувати навчальні програми;

- забезпечити, щоб роботодавці активно залучалися до підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрового ресурсу, посилювати їхню відповідальність за те, наскільки ефективно використовується та розвивається персонал;

- запровадити щорічний моніторинг підготовки кадрового ресурсу в регіоні за кожним напрямом, спеціальністю та кваліфікаційним рівнем;

- розширити економічні можливості для молодого покоління щодо здобуття вищої освіти, створивши рівні та прозорі умову вступу на основі конкурсів на бюджетну форму навчання, надавати пільгові кредити молодим людям для можливості здобути вищу освіту.

Крім того, варто погодитися з Г Коваль, який зазначає, що значущість

Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» полягає в запровадженні та забезпеченні на центральному, регіональному та місцевому рівнях таких елементів та інструментів української моделі державної молодіжної політики (Коваль Г. В., 2020):

- розробити молодіжне законодавство як окремий напрям законотворення;
- створити управлінські органи, які опікуватимуться молодіжними питаннями;
- виділити бюджетне фінансування на молодіжні програми;
- запроваджувати цільові молодіжні програми;
- створити мережу соцслужб для молоді;
- забезпечити перше робоче місце для молодих людей;
- розвивати різноманітні структури для молодого покоління;
- запроваджувати стипендії, гранти, премії;
- гарантувати пільги на проїзд для студентів та учнів;
- запровадити молодіжне житлове та освітнє кредитування;
- визначити правовий статус та гарантувати діяльність молодіжних ГО.

3.3. Механізми впровадження державної молодіжної політики в Україні на прикладі Закарпатської області

У контексті сучасних процесів суспільного розвитку, демократизації врядування, євроінтеграції, глобалізації особливу увагу слід приділити державній молодіжній політиці, оскільки саме вона є тим соціальним явищем, яке безпосередньо чи опосередковано впливає на всі суспільно-політичні процеси. Саме питання молодіжної політики вже впродовж кількох десятиріч є одним із найактуальніших. Передумовою цього є не лише інтеграційні, глобалізаційні процеси, а й залежність суспільства від свого

якісного показника – молоді, яка є тим рушійним джерелом розвитку суспільства, яке, впливаючи на формування та розвиток держави, постає ефективним суб'єктом і дієвим чинником функціонування суспільно-політичного простору.

В останні роки здійснено ряд заходів, спрямованих на покращення життєдіяльності суспільства, більшість з яких стосувалася виключно економічних, а не соціальних питань. Саме тому перед науковцями, політиками, управлінцями залишається потреба у розробці заходів, які дозволять вирішити проблеми молоді: працевлаштування, підвищення кваліфікації, матеріальне забезпечення, захист прав.

Молодіжна політика України є цілим комплексом заходів за такими напрямками, як підтримка молоді в соціальній сфері; формування умов для громадянського становлення і патріотичного виховання молоді; запобігання правопорушенням і асоціальним явищам у молодіжному середовищі; формування молодіжної кадрової політики; сприяння самореалізації молодих громадян у професійній, науковій, громадській діяльності; розвиток лідерського потенціалу молоді; підтримка талановитої молоді.

У контексті сучасних процесів суспільного розвитку основними завданнями державної молодіжної політики є: зробити якіснішою сучасну освіту; переорієнтувати систему підготовки спеціалістів згідно з потребами ринку праці, враховуючи перспективу, що існуюча модель економіки диверсифікується на «економіку знань»; розробити і впровадити механізм участі молодих людей у науковій та науково-технічній роботі, поліпшити систему підтримки молодих науковців; використовувати систему профорієнтації молоді з ціллю збалансувати потреби ринку праці та системи освіти; посилити роботу по працевлаштуванню і зайнятості молодих громадян; впроваджувати економічно зручні механізми, відповідно до яких молоді люди гарантовано отримуватимуть перше робоче місце, надаючи працедавцям преференції за те, що створюватимуться додаткові робочі місця для молоді; врегулювати трудову міграцію, уклавши міжурядові угоди з

ціллю забезпечити соціальний захист людей, які працюють за кордоном; формування здорового способу життя, профілактика поширення алкогольної, наркотичної залежності; впровадження механізмів державного і громадського контролю за збереженням існуючих та будівництвом нових фізкультурно-спортивних та оздоровчих об'єктів, перш за все, в малих містах і сільській місцевості; національно-патріотичне виховання молодого покоління, спрямоване на подолання взаємної відчуженості молоді різних регіонів і консолідацію української нації, формування толерантності в молодіжному середовищі; розвиток пільгового дострокового державного кредитування молоді і молодих сімей, забезпечення житлом дітей та молоді; підтримка ініціативи молоді щодо її участі в суспільному житті країни, сприяння зміцненню функціонуючих і утворення нових громадських молодіжних і дитячих об'єднань, заохочення волонтерського руху.

Головною метою державної молодіжної політики є створення соціально- економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України.

Враховуючи вищесказане, окреслена на рівні законодавства мета втілення та орієнтири, що має ця політика, втілюється, якщо використовуються певні механізми держуправління, які представлені законодавчо-правовим та організаційно-економічним. Законодавчо-правовим механізмом передбачається формування і втілення правових норм межах зазначеної сфері. Організаційно-економічному притаманні різні конкретні організаційні та економічні елементи, якими має забезпечуватися ефективна державно-управлінська система. Стосовно такого напрямку, як молодіжна політика, то законодавчо-правовим механізмом об'єднуються такі складники: ухвалення законодавчих актів, рішення управлінських органів держави, які спрямовані на створення та втілення молодіжної політики держави; щорічна підготовка доповіді Президенту України, ВРУ, Кабміну України про стан

молоді в країні, реалізацію молодіжної політики держави; створені механізми та інститути для реалізації закону; заходи, спрямовані на втілення прав молодих громадян, які фіксує українська Конституція, законодавчі та нормативно-правові акти; розроблені та затверджені на законодавчому рівні державні стандарти; створення механізмів для того, щоб впровадити міжнародне законодавство, ратифікацію документації організацій міжнародного рівня. В той же час механізмом, який слідкує за ефективним втіленням правових норм під час того, як впроваджується державна молодіжна політика, передбачається, що суб'єктами формування законодавчої системи встановлюється правова основа для того, щоб мати можливість визначити, гарантовано забезпечити, розвивати та проводити заходи, які спрямовані на основні права, свободи і обов'язки молодих людей. Ними встановлюються правові нормативи і щодо впливу управління всіма елементами структури механізму створення та втілення ДМП, що є визначниками цілей, задач, принципів роботи механізму і якими регламентуються відносини, які встановлюються у цій галузі. Ухваленням законодавчих і нормативно-правових актів, рішень управлінських держорганів, створенням механізмів та інституцій для втілення закону, розробкою та законодавчим затвердженням держстандартів, та виробленням механізмів задля втілення законодавства на міжнародному рівні реалізуються правові норми під час держуправління.

За цих умов, для ефективної роботи законодавчо-правових актів важливо забезпечити належну інформаційну частину. Так, недостатньою інформованістю молодих людей про те, що існує і діє молодіжне законодавство, спричинена відсутність вільного орієнтиру у сучасній законодавчій базі у молодих людей, а існуючою юридичною практикою засвідчується, що забезпечення прав, невідомих або недоведених до громадян, є неможливим. Необхідний елемент цього складника пов'язаний з контролем державними органами, яким має забезпечуватися робота механізму, нормативів втілення та контролю за дотриманням правових

нормативних актів. Треба пам'ятати, що основні засади молодіжної політики держави та її нормативно-правова основа – це недостатня умова для ефективного ведення політики, яка вирішує реальні проблеми молодих людей. Щоб втілити закон, необхідна передумова, яка полягає у тому, щоб створити організаційно- економічний механізм, який є взаємодією між його учасниками та комплексом, що включає різні організаційні та економічні елементи і такі складники, як нормативи, система органів і організацій, співвідносини учасників; практичну роботу, перелік організаційних та економічних заходів. Але, організацію держуправління в молодіжній політиці втілює система держорганів по роботі з молодими людьми, соціальними службами та молодіжною інфраструктурою, діяльність яких регламентується на законодавчому рівні. Управлінські органи, у рамках своїх функціональних повноважень, займаються ухваленням державно-управлінських рішень, спрямованих на економічні, політичні, організаційні, правові умови втілення цієї політики на усіх державних щаблях. Молоді громадяни, у свій час, - це не лише об'єкт впливу, також вона безпосередньо бере участь у молодіжній політиці, що сприяє зворотному зв'язку, відгуку на політику, яку здійснюють державні органи. Таким чином взаємодіють різні управлінські елементи.

Підсумуємо, що управлінська діяльність щодо втілення молодіжної політики – це, по суті, управління людським ресурсом: добір людей, підготовка, розстановка, організація роботи та ін. Зважаючи на це, особливого значення у підтримці дієвості діяльності системи держуправління набуває людський фактор. Цим зумовлюється потреба сфери у професійних кадрах, здатних до ефективних дій за нових умов нашої сучасності, вмілого використання перевіреного на практиці вітчизняного і зарубіжного досвіду роботи з молодими людьми. Замість цього зараз існують численні проблеми, пов'язані як із кількісним, так і якісним кадровим складом молодіжних структур, які мають розглянути державні органи й ухвалити відповідні рішення. Водночас, типовий елемент організації держуправління – це міра

залучення людей та громадських організацій до управлінського процесу. В нашій ситуації важливим механізмом участі молодих громадян в ухваленні рішень є консультативно-дорадчі органи, а саме громадські ради, які функціонують при місцевому самоврядуванні та владних структурах. В нашій країні такі ради - всеукраїнські, регіональні, місцеві – доволі численні. Справді, молодіжні ради можуть сприяти суттєвому покращенню ДМП, але їхня діяльність, зазвичай, не є особливо ефективним.

Враховуючи викладене, можна констатувати, що робота держорганів, які опікуються молодіжною проблематикою в загальнодержавних, регіональних та місцевих масштабах, це вкрай вагома складова частина організаційного економічного механізму, існування якої забезпечуються, коли: ухвалюються рішення виконавчих структур та місцевого самоврядування, спрямовані на втілення ДМП; виносяться на порядок денний сесій відповідного рівня молодіжні питання; виконавчі органи та органи місцевого самоврядування здійснюють заходи; розробляються та реалізуються цільові комплексні програми; створюються соціальні служби для молоді, проводяться соціальна робота з молодим поколінням; надаються соціальні послуги молодим людям; проводиться робота з фахівцями з молодіжної політики; забезпечується залучення молодих громадян до процесу провадження політики (проводячи громадські слухання; створюючи громадські ради; взаємодіючи з молодіжними ГО).

Резюмуючи вищевказане, можемо констатувати, що Україна має створену систему управлінських структур у цьому сегменті, а також існують численні заклади й установи, які діють на кожному державному рівні і націлені на забезпечення розв'язання задач ДМП. Але у зв'язку з цим така політика не провадиться значно ефективніше, бо управлінській системі у цій сфері не завжди притаманна дієвість.

Як справедливо зазначає В. Цветкова, «соціально-економічний розвиток можна забезпечити лише в умовах зростаючого використання управлінських ресурсів». Між іншим, найважливіший чинник і умова для

того, щоб ефективно провадити державну молодіжну політику разом з людським потенціалом, - це фінансово-економічні ресурси. Цим, відповідно, зумовлюються певні економічні інструменти та важелі. Економічний напрямок, що втілюють державні органи у справах молоді, охоплює всі державні рівні і полягає у: бюджетному фінансуванні; державних дотаціях, субвенції; утворенні спецфондів; сприянні інвестиціям; кредитуванні молодих людей; економічних пільгах, грантах, послугах для молоді; підтримці роботи, що провадять молодіжні громадські організації.

На підставі викладеного встановлено, що на сьогоднішній день спостерігається:

- скорочення чисельності молоді в регіонах, внаслідок цього перед органами державної влади виникає питання про необхідність кардинального підвищення якості наявного молодіжного людського ресурсу, мінімізації фізичних і соціальних втрат, максимально глибокої і ефективної соціалізації молодих людей, формування у них лідерських якостей, а також залучення і закріплення молоді на території маленьких регіонів; погіршення стану фізичного і психічного здоров'я молоді, у зв'язку із цим виникає необхідність у впровадженні заходів із підвищення культури здорового способу життя;

- значний відсоток молодих людей, які отримують статус безробітного. У 2020 році частка молоді серед громадян, визнаних безробітними, склала приблизно 11,6%; по регіонах України частка молоді серед офіційно зареєстрованих безробітних в середньому становить 20%. Причинами такої ситуації можуть бути недостатньо успішна соціалізація і профорієнтація молоді, «утриманська» позиція молодих людей, відсутність досвіду роботи у молоді, яка отримала освіту. У зв'язку з цим важливого значення набувають розвиток творчого і професійного потенціалу молоді, супровід молодих фахівців, підвищення престижу робітничих професій.

У контексті нашого дослідження варто більш детально зупинитися на дослідженні шляхів вдосконалення механізму впровадження державної

молодіжної політики в Україні на території Закарпатської області. Серед проблем, що є характерними для молодіжного осередку Закарпаття, варто виділити наступні:

- відсутність надання переваги здоровому способу життя більшій частини молодих людей;
- низький показник зайнятого населення серед молоді на ринках праці за обраними професіями;
- повільний темп розвитку молодіжної підприємницької активності;
- недостатнє залучення молодих людей до неформальних способів навчання;
- відсутність системного характеру при формуванні патріотичних засад і громадянської позиції молодих людей;
- відсутність стабільного пониження частоти злочинів, скоєних молодими людьми;
- відсутній ефективний механізм створення і впровадження молодіжної політики на базі громадянського суспільства;
- низький рівень інтеграції молоді України до європейського молодіжного співтовариства.

На регіональному рівні доречним є прийняття комплексних молодіжних програм, які сприятимуть розвитку молодіжної політики України на регіональному рівні. Прикладом такої програми, на нашу думку, слід вважати Комплексну програму підтримки та розвитку молоді України на 2016-2021 роки «Молодь Закарпаття». Її мета у: зростанні числа молодих людей, які залучені у розробку та організацію, заходи та проекти, що стосуються національно-патріотичного напрямку та зростання громадянської самосвідомості молодих людей через налагоджену системну освітню, виховну, інформаційну роботу з установами, діяльність яких передбачає співпрацю з молодими людьми, інститутами громадянського суспільства, молодіжними працівниками, волонтерами; зростанні числа молодих людей,

які популяризують здоровий і безпечний спосіб життя та культуру здоров'я; вдосконаленні діючих та утворення інфраструктурних об'єктів задля того, щоб створити належні умови, щоб привити молодим людям здоровий та безпечний спосіб життя; наданні підтримки молоді у працевлаштуванні та сприянні створенню для неї нових робочих місць; підвищенні рівня самоорганізації і самоврядування інститутів громадянського суспільства та їх осередків; створенні конкурентоспроможного середовища для інституцій громадянського суспільства, в тому числі конкурсними засадами бюджетного фінансового забезпечення для їхніх проектів і заходів; розширення участі молодих людей у волонтерському русі як формі роботи, важливої для суспільства, яка характеризується як вторинна зайнятість; збільшення кількості активних громадян серед молодих людей на території міст і районів; залученні молодих людей області у європейські та світові об'єднання. У таблиці 3.2. наведено прогнозу динаміку основних показників продукту Програми «Молодь Закарпаття» за період 2016-2021 рр.

Таблиця 3.2.

Прогнозна динаміка основних показників продукту Програми

№ з/п	Назва показника	Одиниця виміру	Вихідні дані на початок дії Програми	I етап виконання програми		II етап виконання програми				Всього витрат на виконання Програми (тис. грн.)
				2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	
I	Показники продукту програми									
1.	Кількість заходів з молодіжної політики	штук	0	67	82	131	133	155	167	22463,96
2.	Кількість проектів, розроблених інститутами громадянського суспільства	штук	0	0	0	8	20	30	40	8257,8

Продовження Таблиці 3.2.

№ з/п	Назва показника	Одиниця виміру	Вихідні дані на початок дії Програми	I етап виконання програми		II етап виконання програми				Всього витрат на виконання Програми (тис. грн.)
				2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	
Показники продукту програми										
3.	Кількість заходів з формування здорового способу життя	штук	0	8	9	22	7	37	45	1874,00
I	Показники ефективності програми									
1.	Залучена молодь	Кількість	0	5500	20000	15000	16000	19000	21000	22463,96
2.	Середня вартість проекту	Тис. грн.	0	0	0	62,5	62,89	90,0	95,0	8257,8
1.	Кількість заходів з молодіжної політики	штук	0	67	82	131	133	155	167	22463,96
Показники якості програми										
1.	Збільшення кількості активної молоді	Відсотки %	8%	12%	15%	21%	30%	37%	40%	22463,96
2.	Збільшення співпраці з інститутами громадянського суспільства	Відсотки %	0	0	0	5%	12%	19%	23%	8257,8
3.	Збільшення заходів з формування здорового способу життя	Відсотки %	0	10%	7%	12%	15%	17%	20%	1874,00

Як бачимо, на період 2016-2021 років було заплановано поступове зростання кількості заходів на території Закарпаття, а саме на у 2021 році заплановано збільшити їх кількість на 100 порівняно з 2016 роком. При цьому кількість залучення молоді у 2021 році становить 21 000 ос. У табл. 3.3 наведено Виконання показників затрат на реалізацію Програми у 2021 р.

Таблиця 3.3
Виконання показників затрат на реалізацію Програми у 2021 р.,
тис. грн.

№ з/п	Джерела фінансування програми	Визначено програмою на 2021 рік	Затверджено бюджетом на 2021 рік	Профінансовано за 2021 рік	Використано за 2021 рік	Рівень виконання (%)	
						До затвердженого бюджетом	До визначеного програмою
1	Державного бюджету	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2	Обласного бюджету	2777,0	2777,0	2290,279	2290,279	82,47	82,47
3	Інших місцевих бюджетів	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4	Небюджетних джерел	0,0	x	0,0	0,0	x	0,0
5	ВСЬОГО	2777,0	2777,0	2290,279	2290,279	82,47	82,47

Як бачимо, у 2021 році рівень виконання показників затрат на реалізацію Програми становить близько 82%. При цьому важливим є зауваження щодо того, що Програма фінансується з обласного бюджету. У табл. 3.4 наведено розподіл видатків за окремими напрямками реалізації програми.

Таблиця 3.4

**Розподіл видатків за окремими напрямми реалізації Програми у
2021 р., тис. грн.**

Назва заходів програми	Визначено програмою, тис. грн.		Проведені видатки, тис. грн.		Рівень виконання
	Всього	В т. ч. за рахунок коштів обл.бюджету	Всього	В т.ч. за рахунок коштів обл.бюджету	
Активізація участі молоді у прийнятті рішень у галузі молодіжної політики. Підтримка молодіжних та дитячих громадських організацій.	1630,647	1630,647	1413,4	1413,447	86,68
Підтримка органів учнівського та студентського самоврядування.	1382,981	1382,981	367,981	367,981	26,61
Патріотичне виховання молоді. Популяризація національної культури.	762,612	762,612	690,402	690,402	90,53
Підтримка обдарованої молоді. Сприяння творчому, інтелектуальному та духовному розвитку молоді	319,848	319,848	134,554	134,554	42,07
Сприяння зайнятості, професійна підготовка та працевлаштування молоді. Підтримка та сприяння в реалізації молодіжних бізнес-ініціатив.	39,48	39,48	34,48	34,48	87,34
Розвиток та популяризація волонтерського руху.	65,7	65,7	53,169	53,169	80,93
Формування здорового способу життя. Профілактика негативних явищ.	123,013	123,013	83,127	83,127	67,58
Формування громадянської позиції	175,18	175,18	156,18	156,18	89,15
Популяризація та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді	195,0	195,0	164,196	164,196	84,20
Набуття молодими людьми знань, навичок та інших компетентностей поза системою освіти (розвиток неформальної освіти)	350,0	350,0	334,999	334,999	95,71

Продовження Таблиці 3.4.

Назва заходів програми	Визначено програмою, тис. грн.		Проведені видатки, тис. грн.		Рівень виконання
	Всього	В тому числі за рахунок коштів обласного бюджету	Всього	В тому числі за рахунок коштів обласного бюджету	
Створення умов для працевлаштування молоді	80,0	80,0	69,86	69,86	87,33
Забезпечення діяльності Комунального закладу Ужгородської обласної ради «Ужгородський обласний молодіжний центр»	950,0	950,0	938,462	938,462	98,79
Всього	7024,461	7024,461	4990,569	4990,569	71,05

Як бачимо, переважна більшість напрямів була реалізована на високому рівні. Так, наприклад, активізація участі молоді у прийнятті рішень у галузі молодіжної політики. Підтримка молодіжних та дитячих громадських організацій реалізовано на 86,68%; патріотичне виховання молоді. Популяризація національної культури на 90,53%; сприяння зайнятості, професійна підготовка та працевлаштування молоді. Підтримка та сприяння в реалізації молодіжних бізнес-ініціатив реалізовано на 87,34%; розвиток та популяризація волонтерського руху – на 8,93%; формування громадянської позиції – на 89,15%; набуття молодими людьми знань, навичок та інших компетентностей поза системою освіти (розвиток неформальної освіти) – 95,71%. Найбільш високий рівень реалізації спостерігається за напрямом забезпечення діяльності Комунального закладу Ужгородської обласної ради «Ужгородський обласний молодіжний центр», а саме – 98,79%. При цьому найменше уваги приділено наданню підтримки органам учнівського та студентського самоврядування – 26,61%. Тоді як забезпечення міжнародного молодіжного співробітництва не знайшло практичного втілення у 2017 р.

Діаграма 3.1. Результати анкетування «Соціальна робота з молоддю на державному рівні» на початку дослідження

На першому етапі нашої тренінгової роботи «Специфіка соціальної роботи і підтримки сучасної молоді України» було встановлено, що учасники на початку роботи мають 100 % чітку уяву про підтримку молоді України на державному рівні; 50 % ознайомленні із загальними поняттями соціальної підтримки молодіжних ініціатив, однак 37,5 % зовсім не обізнані зі специфікою соціальної роботи з молоддю; 62,5 % учасників мають чітку уяву хто працює з молоддю в Україні; зовсім не обізнані, що таке соціальна робота і підтримка молоді на державному рівні (75 %) та хто такий соціальний працівник (62,5 %).

Діаграма 3.2. Результати анкетування «Соціальна робота з молоддю на державному рівні» в кінці дослідження

На другому етапі дослідження за проведенням анкетування було з'ясовано, що після проведеного тренінгу «Специфіка соціальної роботи і підтримки сучасної молоді України» результати покращились, а саме: 62,5 % респондентів знають досконало про соціальну роботу з молоддю в Україні, а 37,5 % мають чітку уяву про це; 50 % мають чітку уяву про соціальну підтримку млоді; 25 % знають досконало про своєрідність соціальної підтримки, а 75 % мають чітку яву хто працює із молоддю в Україні; 25 % знають досконало, що таке молодіжна ініціатива і 75 % мають про це чітку уяву; хто такий соціальний працівник з молоддю, 50 % учасникам відома мета і завдання соціальної роботи з молоддю, із них 62,5 % мають чітку уяву, а 37,5 % знають досконало; 50 % ознайомленні із загальними поняттями та 50 % мають чітку уяву яка мета і завдання соціальної роботи і підтримки молодіжних ініціатив.

Зазначимо, що більш повне виконання Програми допоможе забезпечити:

- активну участь молодих людей у процесі, за якого розвивається громадянське суспільство та приймаються рішення, залучення їх до втілення державної молодіжної політики;
- активізацію молодіжної ініціативи у різноманітних суспільних галузях;
- активізацію роботи, яку провадять молодіжні громадські організації у Закарпатті;
- підвищення якісного рівня роботи, яка здійснюється студентським самоврядуванням;
- створення передумов для того, щоб молодь та її творчий потенціал повноцінно самореалізувалися;
- стимулювання молоді вести підприємницьку діяльність;
- популяризацію волонтерства;
- підвищення рівня громадянської самосвідомості та патріотизму,

популяризацію національних традицій;

- зменшення негативних процесів у молодіжних колах;
- інтеграцію молодих людей у світову та європейську молодіжну спільноту, обмін практичними знаннями, які має молодь в масштабі області, України та світу;
- створення та функціонування інформаційного простору для молодого населення.

Підсумовуючи розглянуті підходи та напрями вдосконалення молодіжної політики, вважаємо за необхідне розробити механізм впровадження державної молодіжної політики в Україні на території Закарпаття. За мету поставлено забезпечити єдність українського суспільства та зміцнити українську державність, організувати якісну та ефективну співпрацю, рівноправні відносини між молоддю, мережею громадських організацій, органів державної влади та місцевого самоврядування, а також організацій громадянського суспільства.

Органом, що забезпечує координування дій між тими особами, що втілюють проект і тими, що його контролюють, визначається послідовність взаємної поінформованості (при зазначенні певних термінів) та звітна функція, є управління молоді та спорту, що підпорядковується Ужгородській обласній державній адміністрації.

Зважаючи на розглянуті проблеми та існуючі нинішні безпрецедентні виклики, для того щоб забезпечити єдність українського суспільства та зміцнити українську державність, організувати якісну та ефективну співпрацю, рівноправні відносини між молоддю, мережею громадських організацій, органів державної влади та місцевого самоврядування, а також організацій громадянського суспільства доцільним вважається здійснення наступних кроків за окремими елементами механізму впровадження державної молодіжної політики в Україні на території Закарпаття:

1. Українські молодіжні громадські організації мають приділити більше уваги використанню інформаційно-комунікаційної технології, до якої

належать:

- комунікаційні канали веб-сайтів, веб-маркетинг та соціальний медіа- простір;
- соціальні мережі, крім популярних, таких як Facebook (95 % громадських об'єднань), Twitter (64 %), Instagram, Pinterest, YouTube, LinkedIn, особлива увага надається мережі Instagram, що зайняла першу позицію щодо популярності серед соціальних мереж 2021 року;
- e-mail-сповіщення (щоквартальні розсилки повідомлень від європейських молодіжних організацій - 24 %);
- суворе дотримання норм спілкування у всесвітній мережі.

2. В той же час молодіжні громадські організації повинні активніше залучати новітні PR-розробки та проводити обов'язкову щорічну моніторингову PR-діяльність (програму наступного року можна скласти тільки за результатом моніторингу діяльності, що проводилася до цього).

3. Сприяння збільшенню рамок сфери, що охоплює молодіжна політика може поширювати започатковану до цього практику створення рекомендацій влади обласного значення щодо включення до статутів об'єднаних територіальних громад молодіжної політики як одного із головних напрямків для місцевих громад та застосування інноваційних прийомів у молодіжній роботі, велика частина яких розроблена та втілена в певних областях, районах, містах, селищах і селах та деякою мірою в окремих об'єднаних територіальних громадах. Наразі наявним є ряд необхідних передумов для поширення цього явища на всі одиниці адміністративно-територіального устрою держави, в тому числі, це: існування організаційної інфраструктури (підрозділів органів місцевого самоврядування щодо роботи з молоддю), здатність ініціювання та координування інноваційних впроваджень; підготовка кадрів цих підрозділів (хоч їх кількість, матеріальне заохочення, а в певних випадках і підготовка ще не зовсім достатні); велике число активних громадських об'єднань, в тому числі і молодіжних та дитячих, волонтерських рухів (зокрема йдеться не

лише про активістів об'єднань молоді, оформлених юридично, але й ширшого кола утворень, мереж та ін., що є доцільними для залучення до роботи); часткова підтримка інноваційних впроваджень у вигляді грантів організацій донорського типу і програм.

4. Важлива умова для наступних етапів перехідного децентралізаційного періоду до моменту, коли нові об'єднані територіальні громади не сконцентрують достатньої кількості своїх ресурсів на роботу з молодими людьми, є достойне державне фінансове забезпечення інновацій щодо реалізації такого напрямку, як місцева молодіжна політика.

5. Слід забезпечувати продовження співпраці з міжнародними донорськими проектами і організаціями для їх задіювання у процесі втілення ініціатив молоді на загальнонаціональних, регіональних та місцевих рівнях.

6. У межах задіювання молодих людей до децентралізаційних процесів слід забезпечити посилення їх участі в обговореннях нормативно-правових положень запровадження реформування; у регламентах об'єднаних територіальних громад ввести процедури забезпечення гідних представників молодих людей, гарантування її свобод та інтересів, механізмів узгоджування молодіжних потреб з інтересами об'єднаних територіальних громад загалом; здійснювати навчальну функцію щодо місцевих владних органів та активної молоді згідно з існуючими формами самоврядування та ролі громадян в затвердженні та втіленні ухвал, налагоджування громадських діалогів, участь молодих людей в бюджетних процесах, дослідженнях якості обслуговування, залучення їх до вирішування питань місцевого рівня.

7. Щодо такого напрямку, як кадрове забезпечення, освіта та професійний досвід доцільною є:

– рекомендація підрозділам, що проводять роботу з молодими людьми, органам виконавчої влади та органам влади на місцях усіх рівнів використовувати зазначені інтернет-ресурси, поповнення бази зразками особистого досвіду, формування оцінки програм, обговорення їх на відповідних інтернет-форумах, залученні активістів місцевих громадських

об'єднань, волонтерських рухів та решти зацікавлених об'єднань; на основі аналізу зазначених даних утворювати вихідні матеріали для щорічного всеукраїнського конкурсу інноваційних видів діяльності молоді з певними процесами на місцях;

- постійне здійснення моніторингу задоволення молодого населення молодіжною політикою держави з оприлюдненими результатами з вільним доступом;

- підготовка методичних матеріалів для державних владних органів та влади на місцях по ініціюванню координування впроваджень молодіжної інновації методом консолідування зусиль об'єднань, які працюють з молодими людьми, місцевими освітніми органами, органами охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, МВС, соцслужб, рад молоді щодо перспективної моделі впровадження, що може мати молодіжна політика та ефективних міжнародних та національних практичних надбань щодо її застосування;

- посилення кадрової підготовки для роботи з молодими людьми за допомогою увесь час діючого тренінгу всеукраїнського рівня щодо провадження форм інноваційного типу у молодіжну роботу з наступною тренінговою діяльністю на місцях (тренінги для тренерського складу та створення мережі тренерів та фахівців).

Інструменти реалізації механізму: нормативно-правова база, молодіжні органи управління, фінансування молодіжних програм, цільові молодіжні програми, соціальні служби для молоді, створення робочих місць, молодіжні структури та центри, стипендії, гранти та премії, молодіжні пільги, житлова молодіжна політика, молодіжна освітня політика, молодіжні громадські організації.

Як результат, очікується розвиток творчого потенціалу молодого покоління, основних соціально-економічних показників його життя та діяльності з метою його залучення до реалізації процесів державотворення. Крім того, важливим наслідком є гармонізація української нормативно-

правової бази та організаційних механізмів у сфері молодіжної політики з найкращими європейськими стандартами.

Як підсумок варто сказати, що розглянутими механізмами створення та втілення державної молодіжної політики має забезпечуватися ефективна робота, яку здійснює державно-управлінська система у галузі, що співвідноситься з вимогами та інтересами самих молодих людей та із завданнями, що ставить перед собою суспільство, на державному рівні. Окрім того, прогалини у молодіжній політиці нашої держави, як ми вважаємо, викликають саме неналежні механізми її розроблення та впровадження.

Реалізація молодіжної політики на регіональному рівні (на прикладі Закарпатської області) є системним процесом, в який включено безліч галузевих і територіальних інститутів, покликаних вирішувати важливі для молоді проблеми в сфері освіти, виховання, зайнятості, охорони здоров'я, дозвілля тощо. Слід зазначити, що невирішеність багатьох проблем на місцях стримує повноцінне включення молоді в процес розробки молодіжної політики, що відбивається на її ефективності. Однак, молодіжна політика держави має вдосконалюватися та відповідати всім запитам сьогодення. На підставі цього предметом подальших досліджень має стати розгляд механізмів формування та реалізації молодіжної політики в світі та Україні.

Висновки до третього розділу

Дослідивши оптимізаційні напрями розвитку молодіжної політики в Україні, зроблено наступні висновки.

Аналіз формування та реалізації державної молодіжної політики в умовах децентралізації дав змогу з'ясувати, що реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади є невід'ємним складником стратегічного оновлення в українській державі. Децентралізаційні процеси мають вже помітні наслідки, що змінюють нашу

країну та заміщують пострадянський тип управлінської системи. Передача повноважень та потужних фінансових ресурсів у місцеве розпорядження дали змогу підвищувати спроможності територіальної громади. В той же час їх сучасний і майбутній стан базується саме на свідомих та обізнаних молодих українських представниках.

Проаналізувавши напрями вдосконалення державної молодіжної політики в Україні виявлено, що для подальшого розвитку та реалізації молодіжних цільових програм необхідно зробити наступні кроки: посилити політику, спрямовану на забезпечення молоді необхідними умовами для їх фізичного та морального розвитку; посилити співпрацю різних інституцій у напрямі більш ефективної реалізації молодіжних цільових програм; забезпечити цільову спрямованість програм розвитку молоді; розробити сучасну методологію та інноваційний інструментарій для реалізації молодіжних цільових програм; популяризувати здоровий спосіб життя, як єдино правильний в сучасних умовах урбанізації та інформатизації; впровадити новітні стандарти якості в сфері охорони здоров'я молодого покоління; популяризувати відвідування закладів спортивно-виховного спрямування; створити осередки розвитку неформальної освіти з метою професійної орієнтації молоді; запровадити партисипативні технології для активного залучення молоді до процесу державотворення; забезпечити необхідні умови для розвитку молодіжних організацій та центрів розвитку; активізувати інвестиційну діяльність у сфері реалізації молодіжної політики; забезпечити механізми для розвитку та раціонального використання творчого потенціалу молоді; створити необхідні умови для залучення молоді до участі в міжнародних проектах; забезпечити підвищення інформаційно-комунікаційної компетентності молоді; створити умови для залучення дослідницьких установ до моніторингу та коригування молодіжних цільових програм.

Запропоновано механізм впровадження державної молодіжної політики в Україні на прикладі Закарпаття (обласний центр – м. Ужгород),

результатом якого очікується розвиток творчого потенціалу молодого покоління, основних соціально- економічних показників його життя та діяльності з метою його залучення до реалізації процесів державотворення. Крім того, важливим наслідком є гармонізація української нормативно-правової бази та організаційних механізмів у сфері молодіжної політики з найкращими європейськими стандартами. Реалізація молодіжної політики на регіональному рівні (на прикладі Закарпатської області) є системним процесом, в який включено безліч галузевих і територіальних інститутів, покликаних вирішувати важливі для молоді проблеми в сфері освіти, виховання, зайнятості, охорони здоров'я, дозвілля тощо.

ВИСНОВКИ

У науковій роботі запропоновано теоретичне узагальнення важливої та актуальної роботи щодо виявлення та демонстрації особливостей соціальної допомоги молоді в рамках концепції нової нації.

Аналіз розглянутих складних ситуацій дає молоді, студентам та молодим сім'ям право, підтримку та можливість повідомляти про суспільно важливі проблеми, своє життя та зміни в житті. Впливає на рішення протесту. суспільства. Участь у здійсненні владних повноважень та пов'язаних з ними рішень та заходів. Наукова діяльність базується на основному принципі позитивного розвитку молоді.

Після аналізу наукових джерел сформульовано основні концепції дослідження. Для молоді характерні особливості певного поєднання соціальних, демографічних груп, віку, соціального статусу та соціально-психологічних особливостей. Молодіжна робота – це комплекс молодіжних політик для самостійного розвитку молоді та молоді шляхом освіти. Метою цієї діяльності є також покращення умов особистісного та соціального розвитку, сприяння розумовому та фізичному розвитку молоді відповідно до її потреб і здібностей.

Форми та методи соціального виховання молодді – самоорганізація, самоврядування, критичне та творче мислення, активність, творчість, самостійність та розвиток світогляду, самосвідомість та активізація життя, регулювання

Доведено, що молодь є осередком нових знань, ідей, можливостей, головний замовник на гідне майбутнє і головний стратегічний ресурс суспільства. Але, з іншого боку, молодь вимагає пильної уваги суспільства і довгострокових інвестицій, без яких її потенційні можливості ніколи не розкриються. Ось чому державна молодіжна політика неодмінно повинна залишатися одним з найважливіших, пріоритетних напрямів діяльності держави та соціальних структур і постійно здійснюватися з урахуванням її

можливостей на політичному, соціальному, економічному, культурно-освітньому, законодавчому та організаційному рівнях для створення сприятливих передумов життєвого самовизначення та самореалізації молодих громадян, вирішення нагальних проблем молоді, підтримки її інноваційної діяльності, громадської активності. Для цього найближчим часом необхідно інтегрувати і зосередити на основних напрямках роботи з молоддю зусилля й ресурси відповідно до вже прийнятих Законів України, інших законодавчих та нормативних актів, національних, державних, галузевих програм і забезпечити невідкладне виконання визначених ними першорядних завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Артеменко І. В., 2017. Взаємодія суб'єктів формування і реалізації молодіжної політики в Україні: вибір моделі. *Аспекти публічного управління*. Т. 5, № 1-2. С. 19-25.
- Артеменко І. В., 2018. Суб'єктні моделі взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства у процесі формування і реалізації молодіжної політики. *Актуальні проблеми державного управління*. Вип. 1. С. 43-47.
- Баглик В. С., 2018. Механізми формування молодіжної політики на міжнародному рівні. *Актуальні проблеми державного управління*. № 1. С. 382-386.
- Баглик В., С. 2019. Напрями залучення молодіжних організацій до реалізації сучасної молодіжної політики. *Теорія та практика державного управління*. Вип. 2. . 189-193.
- Балакірева О.М., 2019. Державна молодіжна політика як важливий напрям діяльності владних інститутів щодо розв'язання проблем молоді в сучасній Україні. *Український і соціум*. №6. С. 149-150.
- Борданова Л. С., 2021. Удосконалення молодіжної політики зайнятості на регіональному рівні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки*. № 4(1). С. 80-84.
- Бородін Є. І., 2018. Європейські структури та програми з питань молоді. *Аспекти публічного управління*. № 9-10. С. 36-41.
- Гайванович І.Д., 2020. Молодіжний рух України: тенденції та перспективи розвитку. *Молода нація*. №1. 117 с.
- Головенько В. А., 2019. Молоде покоління України в алгоритмі суспільних процесів. *Український соціум*. № 2. - с. 34
- Головенько В. А., 2021. Український молодіжний рух в алгоритмі суспільних процесів. *Соціологія*. №5. С.36-41.
- Горішна Н. М., 2019. Соціально-педагогічна підтримка молодіжних ініціатив

- у країнах Західної Європи. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* Вип. 27. С. 34–37.
- Гуцалова М. В., 2018. Моделі молодіжної політики в країнах Європейського Союзу. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер. : Політологія.* Т. 230. Вип. 218. С. 18-21.
- Духневич В. М., 2017. Уявлення про актуальну ситуацію та завдання формування політико-правової компетентності молоді. *Наукові студії із соціальної та політичної психології.* Вип. 37. С. 14- 25.
- Канавець М. В., 2018. Сучасний стан і перспективи розвитку взаємодії молодіжних громадських організацій з органами публічної влади і об'єднаними територіальними громадами в умовах децентралізації. *Державне управління та місцеве самоврядування.* Вип. 3. С. 116-130.
- Квітка А. В., 2019. Державна молодіжна політика зайнятості в Україні. *Соціальна економіка.* № 1. С. 52-58.
- Климчук В. О., 2019. Мотиваційна грамотність особистості в контексті політико-психологічних проблем соціалізації молоді. *Проблеми політичної психології.* Вип. 2. С. 306-313.
- Коваль Г. В., 2017. Роль молодіжних громадських організацій у формуванні та реалізації державної молодіжної політики. *Державне управління.* Вип. 202. Т. 214. С. 42-49.
- Коваль Г. В., 2020. Принципи державної молодіжної політики в Україні. *Теорія та практика державного управління.* Вип. 2. С. 180-186.
- Коваль Г.В., 2018. Сутність державної молодіжної політики. *Державне управління.* Том 159. Випуск 147 С. 62-68.
- Колесніченко Н. М., 2020. Становище молоді як одна з гуманітарних проблем нашого часу. *Науково–методичний журнал.* Т. 23. Вип. 10. С. 88–90.
- Коляда Н. М., 2017. Новітні підходи до молодіжної роботи як до стратегічного напрямку соціальної політики в Україні. *Педагогічні науки.* Вип. 79(2). С. 210-214.

- Кравченко М. В., 2018. Європейські перспективи української молоді: можливості та загрози. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. № 2. С. 275-279.
- Кульчій І. О., 2017. Аналіз програм розвитку державної молодіжної політики в Україні. *Молодий вчений*. №6(3) (21). С. 120-124.
- Луценко С. М., 2018. Особливості реалізації молодіжної політики в Україні та за кордоном. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління*. Вип. 1. С. 157-165.
- Мідик О. М., 2019. Використання міжнародного досвіду у здійсненні державної політики підтримки талановитої молоді в Україні. *Ефективність державного управління*. Вип. 45. С. 108-115.
- Мунтян В. В., 2016. Державні цільові програми як інструмент фінансування молодіжної політики в Україні. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Вип. 6(2). С. 127- 131.
- Найдич М.С., 2017. Волонтерська діяльність як вектор молодіжної політики ЄС. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. № 1. С. 34-43.
- Ортинська Н. В., 2018. До питання удосконалення державної політики щодо подолання проблем безробіття молоді. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. № 2. С. 98-103.
- Перепелиця М. П., 2017. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). Дисертація кандидата наук. Київ. 219с.
- Разумова Г. В., 2018. Головні аспекти реалізації державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації. *Економічний простір*. № 132. С. 83-94.
- Сіверс З. Ф. 2016. Особливості соціальних уявлень та настановлень сучасної молоді щодо політико-правових інститутів. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. Вип. 37. С. 62-72.
- Теличко О. А., 2016. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері охорони праці молоді. *Право і суспільство*. №

1(2). С. 59-64.

Чеховська А. Ю., 2018. Державна політика України у галузі збереження здоров'я студентської молоді. *Політологічний вісник*. Вип. 69. С. 271–276.

Чугаєвська Л. В., 2020. Молодіжна політика та проблеми соціалізації молоді. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. Вип. 4. С. 97-103.

Шиян О. І., 2021. Сучасні підходи до впровадження освітньої політики з питань забезпечення здорового способу життя молоді у Європейському регіоні. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. Вип. 8. С. 487-497.

Штанська О. В., 2019. Зарубіжний досвід взаємодії державної молодіжної політики та політики зайнятості. *Теорія та практика державного управління* № 4. С. 82 – 91.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета до тренінгу

«Молодіжна політики та молодіжна робота в Україні»

Перший блок запитань складався із 6 позицій, які потрібно було оцінити від 1 до 4 балів

1. Молодіжна політика в Україні.
2. Європейська молодіжна політика.
3. Хто працює із молоддю в Україні.
4. Що таке участь молоді.
5. Хто такий молодіжний працівник.
6. Мета та завдання молодіжної роботи).

Друге запитання «Звідки Ви отримуєте інформацію щодо розвитку молодіжної роботи в Україні?»

1. Тематичні навчання (семінари, тренінги тощо).
2. З науково-методичних видань.
3. Спілкування зі спеціалістами-практиками.
4. З інтернет-ресурсів.
5. Ваш варіант.

Третє запитання «До яких форми у роботі з молоддю Ви залучаетесь?»

1. Членство в громадських організаціях.
  2. Організація масових заходів (акції, форуми, фестивалі тощо).
  3. Участь у тренінгах, круглих столах, конференціях.
  4. Залучення до волонтерських проєктів.
  5. Розробках молодіжних програм (області, району, міста).
  6. Ваш варіант.

*Додаток Б***Анкета до тренінгу****«Молодіжна політики та молодіжна робота в Україні»**

(для порівняння з анкетною першого етапу).

Перший блок запитань складався із 6 позицій, які потрібно було оцінити від 1 до 4 балів

1. Молодіжна політика в Україні.
2. Європейська молодіжна політика.
3. Хто працює із молоддю в Україні.
4. Що таке участь молоді.
5. Хто такий молодіжний працівник.
6. Мета та завдання молодіжної роботи.

Друге запитання – «Чи б хотіли Ви б стати молодіжним працівником?»:

1. Так;
2. Ні;
3. Частково;
4. Важко визначитися.

Третє запитання – Знання якого модуля тренінгу Вам були цікавими?»

1. Молодіжна політика.
2. Молодіжна робота.
3. Молодіжний працівник.

Додаток В

**Стратегічні пріоритети молодіжної політики: освіта, культурний
розвиок, зайнятість, житло**

Структурні підрозділи	Напрями взаємодії
Департамент/управління/відділ освіти і науки	<ul style="list-style-type: none"> - активізація учнівської та студентської молоді; - проведення спільних заходів для молоді; - співпраця зі студентськими радами та первинними профспілковими комітетами студентів; - підтримка творчо обдарованої молоді.
Департамент/управління /відділ культури	<ul style="list-style-type: none"> - проведення спільних заходів; - підтримка талановитої та обдарованої молоді; - підтримка творчих ініціатив молоді.
Управління внутрішніх справ	<ul style="list-style-type: none"> - профілактика негативних явищ в дитячому та молодіжному середовищі; - проведення Всеукраїнської інформаційно-профілактичної акції «Відповідальність починається з мене»; - забезпечення охорони громадського порядку під час проведення заходів.
Служба у справах дітей	<ul style="list-style-type: none"> - організація спільних заходів, присвячених підтримці та розвитку дітей; - захист прав дітей, попередження вчинення насильства над дітьми.
Управління соціального захисту населення	<ul style="list-style-type: none"> - соціальний захист та підтримка молоді; - організація літнього відпочинку та оздоровлення дітей; - допомога учасникам АТО.
Департамент інформаційної діяльності/ суспільних комунікацій	<ul style="list-style-type: none"> - розповсюдження інформації про проведені та заплановані молодіжні заходи; - спільна організація заходів; - робота з громадськими організаціями у сфері державної молодіжної політики.
Департамент/управління охорони здоров'я	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення медичного супроводу під час проведення заходів; - проведення спільних заходів; - обмін інформацією.
Управління Державної служби з надзвичайних ситуацій	<ul style="list-style-type: none"> - проведення спільних заходів; - розвиток волонтерського руху.

Додаток Г

Вивчення системи цінності сучасного покоління

Розподіл відповідей на запитання:

«Чого найбільше Ви хотіли б досягти у житті?», %

Розподіл відповідей на запитання:

«Що з переліченого нижче є для Вас найважливішим зараз?», %

Продовженн Додатку Г

Розподіл відповідей на запитання: «Що з переліченого нижче буде найважливішим для Вас у найближчі 3 роки?», %

Розподіл відповідей на запитання: «Від чого залежить те, як складається Ваше життя?», %

